

Kinnulan kunnan
varhaiskasvatussuunnitelma
2025

Sisällys

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat	3
1.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus.....	3
1.2 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma.....	4
1.3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma	6
2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet.....	9
2.1 Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet	9
2.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot.....	12
Päiväkoti Silkkilinna	14
Perhepäivähoito	14
2.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua.....	15
2.4 Arvoperusta	16
2.5 Oppimiskäsitys.....	18
2.6 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus.....	19
2.7 Laaja-alainen osaaminen	20
Ajattelu ja oppiminen	20
Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu	21
Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot	21
Monilukutaito	22
Digitaalinen osaaminen	22
Osallistuminen ja vaikuttaminen	22
3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri.....	22
3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet.....	27
Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä	27
Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö	27
Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo	29
Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus	29
Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa	30
3.2 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt.....	30
3.3 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa.....	32
Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö	32
Yhteistyö eri tahojen kanssa.....	33
4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen	34
4.1 Pedagogisen toiminnan viitekehys	34
4.2 Pedagoginen dokumentointi	36
4.3 Monipuoliset työtavat	36

4.4 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä	37
4.5 Oppimisen alueet	38
Kielten rikas maailma	39
Ilmaisun monet muodot	40
Minä ja meidän yhteisömme	42
Tutkin ja toimin ympäristössäni	44
Kasvan, liikun ja kehityn	46
5. Lapsen tuki.....	50
5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut	50
Tuen järjestämisen ja toteuttamisen vastuut	50
5.2 Yhteistyö tuen aikana	52
Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö.....	52
Monialainen yhteistyö.....	53
5.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa	54
Yleinen tuki	55
Tehostettu tuki	56
Erityinen tuki.....	57
Tuen muodot	58
5.4 Lapsen tuen arviointi	60
5.5 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana	60
5.6 Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista.....	62
6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus	63
7. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa	64
7.1 Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen	64

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatustalain¹ perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan ja varhaiskasvatus toteutetaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa erityisesti varhaiskasvatustalaki, jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. Esiopetus, jota säätelee perusopetuslaki, on osa varhaiskasvatusta². Esiopetusta ohjaa Opetushallituksen määräyksenä annettu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen oppimisen edellytyksiä, edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti³. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys⁴. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja varhaiskasvatuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. Tämä perusteasiakirja on laadittu inklusion periaatteiden mukaisesti, joita tarkastellaan erityisesti arvoperustaa käsittelevässä luvussa 2, toimintakulttuurin näkökulmasta luvussa 3 ja lapsen tuen näkökulmasta luvussa 5. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta. Varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatustehtävää ja vastaa omalta osaltaan lasten hyvinvoinnista.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisen ohjauksen tarkoituksena on luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja varhaiskasvatuksen toimintaympäristön muutokset. Lisäksi perusteissa on otettu huomioon lainsäädännön muutokset. Perusteita on valmisteltu sidosryhmäyhteistyössä hyödyntäen uusimpia tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus on kolmitasoinen. Se koostuu valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmista.

1.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka⁵.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä⁶.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuksen järjestäjiä oikeudellisesti velvoittava määräys. Perusteasiakirja sisältää määräysten lisäksi kokonaisuuden ymmärtämistä avaavaa tekstiä. Jokaisen

¹ Varhaiskasvatustalaki (540/2018)

² Perusopetuslaki (628/1998) ja perusopetusasetus (852/1998)

³ Varhaiskasvatustalaki 3 §

⁴ HE 148/2021 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi varhaiskasvatustalain muuttamisesta, s. 30–31

⁵ Varhaiskasvatustalaki 2 §

⁶ Varhaiskasvatustalaki 21 §

luvun päätteeksi on koottu paikallisesti päätettäviä asioita, jotka ohjaavat paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimista ja varhaiskasvatuksen toteuttamista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on myös viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan.

Tässä perusteasiakirjassa tarkoitetaan **varhaiskasvatuksen järjestäjällä** kuntaa, kuntayhtymää tai yksityistä palveluntuottajaa⁷. Käsitettä huoltaja käytetään tarkoittaessa lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa.

1.2 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksen järjestäjien tulee laatia ja hyväksyä valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Varhaiskasvatussuunnitelman laatimisvelvoite koskee myös kunnan hankkimaa avointa varhaiskasvatustoimintaa ja kunnan valvomaa yksityistä lasten päiväkotitoimintaa tai yksityistä perhepäivähoitoa. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ovat velvoittavia ja niitä tulee arvioida ja kehittää. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma voidaan laatia kaikkia toimintamuotoja koskevaksi (päiväkotitoiminta, perhepäivähoito ja avoin varhaiskasvatustoiminta) tai kullekin toimintamuodolle erikseen. Varhaiskasvatuksen järjestäjät voivat sopia järjestäjärajat ylittävästä yhteistyöstä varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa, arvioitaessa ja kehitettäessä.⁸

Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Suunnitelmaa laadittaessa tulee ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, mahdolliset pedagogiset painotukset, lasten tarpeet sekä varhaiskasvatusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset. Paikalliset suunnitelmat voivat tarkentaa valtakunnallisia perusteita, mutta ne eivät voi sulkea pois mitään lain, asetuksen tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edellyttämää tavoitetta tai sisältöä.

Varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon muut paikallisella tasolla tehtävät suunnitelmat, kuten

- varhaiskasvatusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat
- esiopetuksen opetussuunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma⁹
- kotoutumissuunnitelma¹⁰
- yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma¹¹.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii siitä, että varhaiskasvatuksen henkilöstölle, huoltajille sekä lapsille annetaan mahdollisuus osallistua paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen¹².

Lapsen kasvun ja oppimisen polun jatkuvuuden ja eheyden turvaamiseksi esi- ja perusopetuksen edustajat osallistuvat varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa tehdään yhteistyötä kunnan eri hallinnonalojen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa (luku 3.3).

⁷ Varhaiskasvatuslaki 1 §

⁸ Varhaiskasvatuslaki 22 §

⁹ Lastensuojelulaki (417/2007) 12 § (1292/2013)

¹⁰ Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) 15 §

¹¹ Suositus

¹² Varhaiskasvatuslaki 20 §

Varhaiskasvatuksen järjestäjä hyväksyy varhaiskasvatussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa varhaiskasvatusta varten¹³.

Varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin¹⁴. Paikallisen varhaiskasvatuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallista varhaiskasvatuksen tietovaranto Vardasta¹⁵ tuotettua arviointitietoa sekä Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen¹⁶ tuottamia arviointityökaluja. Arviointia käsitellään tarkemmin luvussa 7.

Paikallisesti Kinnulassa

Kinnulan varhaiskasvatussuunnitelma on kuntatasoinen ja velvoittaa henkilöstöä toimimaan suunnitelman mukaisesti kaikissa kunnan varhaiskasvatuspalveluiden toimintamuodoissa. Kinnulan kunnan varhaiskasvatussuunnitelma rakentuu Opetushallituksen laatimiin valtakunnallisiin varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (2022). Kinnulassa on käytössä paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lisäksi ryhmän oma varhaiskasvatussuunnitelma, joka kokoaa lasten vasuista nousevat oleelliset tiedot ja tavoitteet yhteen asiakirjaan ja jonka voidaan katsoa osaltaan toteuttavan varhaiskasvatussuunnitelmaa. Ryhmän varhaiskasvatussuunnitelma tehdään työn suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin avuksi jokaisessa päiväkotiryhmässä. Ryhmän varhaiskasvatussuunnitelma voidaan tehdä myös suppeampana ja tämän lisäksi tehdä jokaiseen ryhmään muokattava toimintasuunnitelma, dokumentointiseinä, josta löytyvät suunnitelmat ja toteumat eri aihe- ja osaamisalueilta.

Kinnulassa varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan ja hyväksytään suomen kielellä. Suunnitelma on päivittyvä ja täydentyvä asiakirja. Ajatuksena on, että ohjaavaa tekstiä täydentävät arjessa kehitetyt ja hyväksi havaitut käytännöt, jotka ohjaavat käytännön työtä.

Kinnulan varhaiskasvatussuunnitelman on laatinut varhaiskasvatuspäällikkö yhdessä varhaiskasvatuksen opettajien ja muun varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa. Varhaiskasvatussuunnitelmatyöskentelyn alussa toukokuussa 2016 huoltajia ja lapsia kuultiin kyselyn avulla. Kyselyllä kartoitettiin heidän ajatuksiaan hyvästä varhaiskasvatuksesta. Vastaukset ja kommentit ovat vaikuttaneet paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman sisältöön. Kinnulan varhaiskasvatuksen työntekijät tutustuivat ja perehtyivät valtakunnalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan syksyn 2018 ja talven 2019 aikana. Talven ja kevään aikana työpaikkakokouksissa käytiin arvo- ja pedagogisia keskusteluja. Myös asiakastytytyväisyys- ja varhaiskasvatussuunnitelmatyöskentelyyn liittyvä kysely huoltajille toukokuussa 2019 antoi sisältöä paikalliselle varhaiskasvatussuunnitelmalle.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet päivitettiin vuonna 2022 varhaiskasvatuslain muutoksia vastaavaksi. Kinnulassa varhaiskasvatussuunnitelman päivitys toteutettiin henkilöstön, vanhempien ja lasten yhteistyönä. Pedagogisissa palavereissa päätettiin päivityksen painopistealueiksi luonto ja liikunta, ilmaisun monet muodot, vuorovaikutus- ja tunnetaidot sekä lapsen tuki ja inklusiiviset periaatteet. Näiden aiheiden pohjalta järjestettiin Vasupolku-tapahtuma, jossa toiminnallisin keinoin sekä esiteltiin varhaiskasvatussuunnitelman sisältöjä että kerättiin lapsilta ja vanhemmilta mielipiteitä ja ajatuksia varhaiskasvatussuunnitelman päivityksen tueksi.

Kinnulan kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioidaan ja kehitetään lapsilta, huoltajilta, henkilöstöltä ja yhteistyökumppaneilta saadun palautteen perusteella. Asiakirjan päivittämisestä ja täydentämisestä vastaa

¹³ Varhaiskasvatuslaki 8 §

¹⁴ Varhaiskasvatuslaki 24 §

¹⁵ Varhaiskasvatuslaki 65–73 §

¹⁶ Laki kansallisen koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013)

varhaiskasvatuksen opettajat, varhaiskasvatuspäällikkö ja sivistysjohtaja. Kinnulan kunnan varhaiskasvatuksen kehittämisen tavoitteena ovat varhaiskasvatuksen laadun, pedagogiikan ja rakenteen kehittäminen, ja se, että varhaiskasvatusympäristö on lapselle kehittävä, oppimista edistävä ja turvallinen sekä inklusiivinen. Varhaiskasvatuksessa rakennetaan yhteistä toimintakulttuuria.

Kinnulan paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa ovat ohjanneet seuraavat Kinnulan kunnan asiakirjat: Kinnulan kunnan strategia vuosille 2016–2020, lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, Wiitaunionin ja Kinnulan perhe- ja lähisuhdeväkivallan ennaltaehkäisyn toimenpideohjelma 2013–2017, lasten ja nuorten mielenterveystyön suunnitelma sekä esiopetuksen suunnitelma.

1.3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatuslain turvaama oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Näiden toteuttamiseksi laaditaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma¹⁷. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohdaksi tulee olla lapsen etu¹⁸ ja tarpeet. Myös lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää ja huomioida lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa¹⁹. Henkilöstön vastuulla on etsiä sopivat keinot lapsen näkökulmien selvittämiseksi. On tärkeää, että sekä huoltajan että henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta otetaan huomioon.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeä tuntee lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Lisäksi laatimisessa otetaan huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta. Suunnitelmaa laadittaessa tai päivitetessä hyödynnetään lapsen mahdollista aiempaa varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä pedagogista dokumentointia (luku 4.2). Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan henkilöstön pedagogiselle toiminnalle. Ne kuvaavat sitä, miten pedagogisella toiminnalla ja oppimisympäristöillä tuetaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Tavoitteita asetettaessa otetaan huomioon myös huoltajan ja mahdollisten muiden asiantuntijoiden näkemykset lapsen hyvinvoinnista, kehityksestä, oppimisesta, ja tuen tarpeista.²⁰

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on toiminnan suunnittelun ja arvioinnin väline. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevat tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloitettua päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Suunnitelmaa tarkennetaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa²¹.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin sisältyy eri vaiheita. Prosessiin osallistuvat lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa. Päiväkodeissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö. Varhaiskasvatuksen sosionomin osaamista voidaan hyödyntää erityisesti lasten ja perheiden palvelujärjestelmän tuntemuksen osalta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuksen opettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja voi osallistua perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja arviointiin osallistuvat tarvittaessa myös lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot.²²

¹⁷ Varhaiskasvatuslaki 23 §

¹⁸ Varhaiskasvatuslaki 4 § ja HE 148/2021 s. 34

¹⁹ Varhaiskasvatuslaki 23 §

²⁰ HE 148/2021, s. 34

²¹ Varhaiskasvatuslaki 23 §

²² Varhaiskasvatuslaki 23 § ja HE 148/2021 s. 34

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen mahdollinen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuki, sen toteuttaminen sekä tuen vaikuttavuuden ja tukitoimien toteutumisen arviointi. Jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkehoitoa, laaditaan hänelle terveydenhuollossa lääkehoitosuunnitelma²³. Siltä osin kuin lääkehoitosuunnitelmaan sisältyvät tiedot ovat välttämättömiä lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi, kirjataan ne lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan²⁴. Lääkehoidon toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa sovitaan paikallisesti. Varhaiskasvatuksessa annettavaa tukea käsitellään tarkemmin luvussa 5.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista sekä varhaiskasvatuksen pedagogisten toimintakäytäntöjen vaikutuksia lapsen kehitykseen ja oppimiseen seurataan säännöllisesti. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Suunnitelma on kuitenkin tarkistettava aina, kun siihen on lapsen tarpeista johtuva syy.²⁵ Lapsen tuen tarvetta sekä tuen riittävyyttä, tarkoituksenmukaisuutta ja vaikuttavuutta on arvioitava ja suunnitelmaa päivitettävä aina tuen tarpeen muuttuessa. Jos lapsi saa tehostettua tai erityistä tukea, lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti²⁶. Aloite suunnitelman tarkistamiseksi voi tulla lapsen kanssa työskenteleviltä henkilöiltä tai lapsen huoltajalta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioitaessa arviointi kohdistuu erityisesti toiminnan järjestelyihin, pedagogiikan toteutumiseen ja tukitoimien vaikuttavuuteen.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tulee sisältää seuraavat asiat:

- lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vahvuudet sekä lapsen kiinnostuksen kohteet
- lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi ja toteutumisen arviointi
- lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki (luku 5)
- mahdollinen suunnitelma lääkehoidosta
- lapsen, henkilöstön ja huoltajan yhdessä sopimat asiat
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet muut mahdolliset asiantuntijat
- tieto siitä, milloin suunnitelma on laadittu ja tarkistettu ja milloin suunnitelma tarkistetaan seuraavan kerran.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä²⁷. Varhaiskasvatuslain mukaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle sellaiset tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä. Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen edun mukaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen. Tietojen saamista ja luovuttamista koskeva säännös koskee myös tilanteita, joissa lapsi siirtyy kunnan tai yksityisen palveluntuottajan järjestämästä varhaiskasvatuksesta toisen kunnan tai palveluntuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen tai joissa varhaiskasvatuksesta siirrytään esiopetukseen tai perusopetukseen. Lapsen asiakkuus varhaiskasvatuksessa

²³ Terveydenhuoltolaki (1326/2010) 8 §

²⁴ Varhaiskasvatuslaki 41 §

²⁵ Varhaiskasvatuslaki 23 §

²⁶ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

²⁷ Varhaiskasvatuslaki 40 §

on julkinen tieto. Lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseen voi kuitenkin liittyä tietoja, jotka ovat salassa pidettäviä.²⁸

Paikallisesti Kinnulassa

VARHAISKASVATUSPROSESSI

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Kinnulassa on käytössä Opetushallituksen laatima varhaiskasvatussuunnitelmalomake. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tehdään jokaiselle lapselle yhteistyössä huoltajien ja kasvattajien kesken. Lapsi voi olla mukana keskustelussa ikätasoisesti ja yhdessä sovitulla tavalla. Jos lapsi tarvitsee tukea jollakin osa-alueella voi keskusteluun osallistua moniammatillinen tiimi tarpeen mukaan.

Varhaiskasvatussuunnitelma on useita vaiheita sisältävä prosessi ja se sisältää muun muassa pedagogisen dokumentoinnin avulla lapsen vahvuuksien, tarpeiden ja mielipiteiden havainnointia, lapsen kuulemisen ja tuntemisen kautta saatua informaatiota sekä edellisen

varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen arviointia.

Varhaiskasvatuksen opettaja on pedagogisessa vastuussa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta, suunnittelusta, toteutuksesta ja arvioinnista. Ryhmän muu henkilöstö osallistuu suunnitelman laatimiseen ja arviointiin; suunnitelmassa tulee näkyä kaikkien ryhmässä toimivien kasvattajien ammattitaito ja osaaminen.

Lapsen oma osuus (vahvuudet, kiinnostuksen kohteet, opeteltavat asiat) varhaiskasvatussuunnitelmassa esiintyvissä asioissa selvitetään esimerkiksi haastattelun ja havainnoinnin keinoin. Lapsen huoltajat täyttävät ennen keskustelua oman havainnointikaavakkeensa, jonka sisältämät havainnot liitetään osaksi varhaiskasvatussuunnitelmaa.

Suunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan aikuisten pedagogiselle toiminnalle. Lähtökohtana on lapsen etu ja tarpeet.

Lasten varhaiskasvatussuunnitelmista esille tulevat tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän varhaiskasvatussuunnitelmassa eli toiminnan suunnittelussa, aikuisten pedagogisessa suunnitelmassa ja oppimisympäristöjen kehittämisessä. Sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan että ryhmän varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan tarkennuksia toimintakauden aikana pedagogisten tavoitteiden tai lapsen tarpeiden mukaan.

Tavoitteita tarkennetaan noin kerran vuodessa tai tarpeen mukaan ja se arvioidaan yhdessä huoltajien kanssa siirtymävaiheissa.

Ryhmän varhaiskasvatussuunnitelma

Ryhmän varhaiskasvatussuunnitelma on henkilöstön konkreettinen työväline, joka auttaa henkilöstöä suunnittelemaan ja toteuttamaan työtään pedagogisesti. Se on ryhmän yhteinen pedagoginen näkemys siitä, miten toimimalla lasten kasvu, oppiminen ja hyvinvointi parhaiten edistyvät. Tätä suunnitelmaa arvioidaan

²⁸ Varhaiskasvatuslaki 41 § sekä esimerkiksi laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) 24 §

säännöllisesti tiimipalavereissa ja muokataan ryhmän tarpeiden ja tavoitteiden mukaisesti. Opettajalla on vastuu siitä, että pedagoginen toiminta on kirjattu suunnitelmaan. Kaikkien kasvattajilla on vastuu siitä, että suunnitelmaa toteutetaan ja tiimityöskentelyyn kohti tavoitteita sitoudutaan.

Päivän kaikki tilanteet ovat oppimistilanteita lapsen kulloisenkin herkkyyksikauden mukaisesti. Tavoite on edistää lapsen kasvua, kehitystä, oppimista ja hyvinvointia ja tuottaa toiminnalla lapselle onnistumisen kokemuksia, iloa ja mielihyvää sekä monipuolisia kokemuksia ja elämyksiä.

Perhepäivähoitaja saa tukea vasu- kirjauksiin ja -keskusteluihin esihenkilöltään tai varhaiskasvatuksen erityisopettajalta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioidaan huoltajien ja henkilöstön kanssa käytävässä keskustelussa vähintään kerran vuodessa. Suunnitelmaa tarkastetaan aina kun lapsen tarpeet sen edellyttävät. Arviointi kohdistuu erityisesti toiminnan järjestelyihin ja pedagogiikan toteutumiseen.

Lapsen siirtyessä toiseen ryhmään, uuteen varhaiskasvatusyksikköön tai esiopetukseen, tarpeelliset tiedot lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta siirretään tulevan ryhmän kasvattajille. Edellisen ryhmän kasvattaja järjestää tiedonsiirtopalaverin, johon osallistuu aina tulevan ryhmän kasvattaja ja huoltaja halutessaan. Tiedon siirtämisen tavoitteena on helpottaa lapsen varhaiskasvatuksen aloitusta uudessa ryhmässä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma säilytetään Kansallisarkiston päätöksen mukaan pysyvästi oleellisine liitteineen.

2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja ehkäisee syrjäytymistä. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun.

2.1 Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta niin laajasti ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. Varhaiskasvatus on pyrittävä järjestämään lähellä palvelun käyttäjiä ja paikallisia tarpeita vastaavina aukioloaikoina²⁹. Varhaiskasvatusta voidaan varhaiskasvatustilain mukaan toteuttaa päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona tai avoimena varhaiskasvatustoimintana³⁰. Laissa säädetty lapsen oikeus varhaiskasvatukseen koskee päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annettavaa varhaiskasvatusta. Huoltaja päättää lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Esiopetuksessa olevalla lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen lain oikeuttamalla tavalla³¹.

Kunta tai kuntayhtymä voi järjestää varhaiskasvatuksen itse tai hankkia varhaiskasvatuspalveluja julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Hankittaessa varhaiskasvatuspalveluja muilta palvelujen tuottajilta kunnan tai kuntayhtymän on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään varhaiskasvatusta koskevien säädösten sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti³². Yksityisen palveluntuottajan ohjauksesta, neuvonnasta ja valvonnasta vastaavat kunnan

²⁹ Varhaiskasvatustilain 5 § 4 momentti

³⁰ Varhaiskasvatustilain 1 §

³¹ Varhaiskasvatustilain 1 ja 12 §

³² Varhaiskasvatustilain 5 § 2 momentti

toimielin tai sen määräämä viranhaltija, aluehallintovirasto sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto³³.

Kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä³⁴. Muista kielistä määrätään luvussa 4.6.

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat veloitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatuslakiin ja varhaiskasvatuksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen³⁵ sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Varhaiskasvatukseen sovelletaan myös hallintolakia³⁶ ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta³⁷. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella³⁸. Varhaiskasvatuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös veloitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa

- yhdenvertaisuuslaki³⁹,
- tasa-arvolaki⁴⁰,
- Euroopan ihmisoikeussopimus⁴¹,
- YK:n lapsen oikeuksien sopimus⁴²,
- YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista⁴³,
- YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista⁴⁴ sekä
- YK:n kestävän kehityksen tavoitteet⁴⁵.

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada tukea⁴⁶, riippumatta varhaiskasvatuksen järjestäjästä⁴⁷. Varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inklusioperiaatteen mukaisesti, jolloin kaikilla lapsilla on oikeus osallistua yhdessä varhaiskasvatukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta.

Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä, oppimiseensa ja hyvinvointiinsa tukea (myöhemmin lapsen tuki) ja saa sosiaali- ja terveydenhuollon tukitoimia ja palveluja, tällöin sovelletaan varhaiskasvatuslakia⁴⁸, sosiaalihuoltolakia⁴⁹, vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettua lakia⁵⁰,

³³ Varhaiskasvatuslaki 52 §

³⁴ Varhaiskasvatuslaki 8 § ja HE 40/2018 vp, s. 89

³⁵ Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

³⁶ Hallintolaki (434/2003)

³⁷ Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)

³⁸ Suomen perustuslaki (731/1999) 6 §

³⁹ Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)

⁴⁰ Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986)

⁴¹ Euroopan ihmisoikeussopimus 1990

⁴² YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

⁴³ YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007 (27/2016)

⁴⁴ YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007

⁴⁵ Kestävän kehityksen tavoitteet – Agenda 2030. YK:n yleiskokous 2015

⁴⁶ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

⁴⁷ Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

⁴⁸ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

⁴⁹ Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)

⁵⁰ Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettu laki (380/1987)

kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakia⁵¹ ja terveydenhuoltolakia⁵² sekä mitä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista muualla laissa säädetään.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatuslaissa. Tavoitteet ohjaavat perusteiden sekä paikallisen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa, toteuttamista ja arviointia.

Varhaiskasvatuslain⁵³ mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on

- 1) edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;
- 2) tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti;
- 3) toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
- 4) varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;
- 5) turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;
- 6) antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
- 7) tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
- 8) kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
- 9) varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;
- 10) toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjällä on velvollisuus kertoa huoltajille varhaiskasvatuksen tavoitteista ja toiminnasta sen eri toimintamuodoissa. Huoltajalle järjestetään mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Lisäksi huoltajille järjestetään säännöllisesti mahdollisuus osallistua paikallisen ja yksikkökohtaisen varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin. Huoltajan osallistumisesta lapselle mahdollisesti annettavan tuen suunnitteluun ja arviointiin kuvataan tarkemmin luvussa 5.

Lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen vaihtelee perheiden valinnan, lasten lakisääteisen oikeuden ja varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksen mukaan⁵⁴. Tämä tulee ottaa huomioon paikallisten suunnitelmien laatimisessa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen. Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava asianmukaisia, ja niissä on huomioitava esteettömyys⁵⁵. Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on tarjottava

⁵¹ Laki kehitysvammaisten erityishuollosta (519/1977)

⁵² Terveydenhuoltolaki (1326/2010)

⁵³ Varhaiskasvatuslaki 3 §

⁵⁴ Varhaiskasvatuslaki 12 ja 19 §

⁵⁵ Varhaiskasvatuslaki 10 §

täysipainoista ravintoa. Ruokailun on oltava tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu.⁵⁶ Varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamaton. Varhaiskasvatusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta tarkennetaan luvussa 6.

Varhaiskasvatuksessa noudatetaan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja mitoituksesta annettuja säästöksiä⁵⁷. Kunnan käytettävissä on oltava varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja⁵⁸. Henkilöstön kelpoisuuksia koskevista siirtymäsäännöksistä säädetään varhaiskasvatuslaissa⁵⁹.

Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon työsuojeluun ja turvallisuuteen liittyvät säännökset, henkilötietojen käsittelyä ja tietosuojaa koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat lait. Lapsia suojataan väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä suunnitelmallisen ennaltaehkäisemisen sekä välittömän puuttumisen avulla (Luku 3.1)⁶⁰. Turvallisuuden edistämisen tulee olla suunnitelmallista ja säännöllisesti arvioitua.

Kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, sosiaalihuollosta, lastensuojelusta, lastenneuvolatoiminnasta ja muusta terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa⁶¹. Varhaiskasvatuksen henkilöstöä velvoittavat myös säännökset, jotka koskevat sosiaalihuoltopalveluihin ohjaamista ja lastensuojeluilmoituksen tekemistä⁶².

2.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot

Varhaiskasvatuksen toimintamuodot ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä avoin varhaiskasvatustoiminta⁶³. Varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteet ohjaavat kaikkia varhaiskasvatuksen toimintamuotoja. Varhaiskasvatuslaissa määritellään, mitkä lain kohdat koskevat avointa varhaiskasvatusta⁶⁴. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot eroavat toisistaan. Esimerkiksi oppimisympäristöt, resurssit, henkilöstön koulutus ja kelpoisuusvaatimukset, henkilöstörakenne, lapsiryhmien koko sekä lasten ja henkilöstön välinen suhdeluku vaihtelevat. Myös tuen antamisen mahdollisuudet vaihtelevat. Eri toimintamuotojen ominaispiirteet otetaan huomioon paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa ja tavoitteita täsmennetään toimintamuodoittain.

On tärkeää, että huoltajat saavat riittävästi tietoa kaikkien toimintamuotojen sisällöistä ja ominaispiirteistä. Kunnan on järjestettävä ohjausta ja neuvontaa huoltajille tarjolla olevista varhaiskasvatuspalveluista. Tarvittaessa huoltajan kanssa keskustellaan siitä, mikä varhaiskasvatuksen toimintamuoto ja laajuus vastaavat lapsen tarpeita ja etua. Neuvontaa ja ohjausta annetaan varhaiskasvatuspalveluihin hakeuduttaessa, sekä lapsen jo ollessa palvelujen piirissä.⁶⁵

Päiväkodeissa toteutettava varhaiskasvatus on yleisin varhaiskasvatuksen toimintamuodoista. Päiväkodeissa toiminta on ryhmämuotoista. Lapsiryhmät voidaan muodostaa eri tavoin ottaen huomioon esimerkiksi lasten

⁵⁶ Varhaiskasvatuslaki 11 §

⁵⁷ Varhaiskasvatuslaki 25–33 § ja 75 § ja valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

⁵⁸ Varhaiskasvatuslaki 25 §

⁵⁹ Varhaiskasvatuslaki 75 §

⁶⁰ Varhaiskasvatuslaki 10 §

⁶¹ Varhaiskasvatuslaki 7 §

⁶² Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 35 § ja lastensuojelulaki (417/2007) 25 § (88/2010) ja 25 a § (1302/2014)

⁶³ Varhaiskasvatuslaki 1 §

⁶⁴ Varhaiskasvatuslaki 1 §

⁶⁵ Varhaiskasvatuslaki 4 ja 16 §

ikä, sisarussuhteet tai tuen tarve. Ryhmien tulee olla pedagogisesti tarkoituksenmukaisia ja niiden muodostamisessa noudatetaan henkilöstön mitoittamiseen ja ryhmien enimmäiskokoon sekä tukeen liittyviä säännöksiä⁶⁶. Päiväkotien henkilöstön moniammatillisuus on laadukkaan varhaiskasvatuksen voimavara, kun kaikkien koulutus ja osaaminen on käytössä sekä vastuut, tehtävät ja ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla. Päiväkodeilla tulee olla toiminnasta vastaava johtaja⁶⁷.

Varhaiskasvatuslaki korostaa pedagogiikan merkitystä ja samalla varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien pedagogista vastuuta⁶⁸. Kokonaisvastuu lapsiryhmien toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä on varhaiskasvatuksen opettajilla. Varhaiskasvatuksen opettajat, erityisopettajat, sosionomit, lastenhoitajat ja muu varhaiskasvatuksen henkilöstö suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa yhdessä.

Perhepäivähoito on pienessä ryhmässä toteutettavaa varhaiskasvatusta. Sitä järjestetään perhepäiväkodissa, joka voi olla yksityiskoti tai muu kodinomainen hoitopaikka⁶⁹. Perhepäivähoitoa voidaan järjestää yhden tai kahden hoitajan toteuttamana tai erityistapauksissa kolmen hoitajan yhteisesti toteuttamana varhaiskasvatuksena⁷⁰. Perhepäiväkotien henkilöstömäärässä sekä muodostettaessa lapsiryhmiä tulee ottaa huomioon vammaiset ja muuten tukea tarvitsevat lapset⁷¹. Perhepäivähoitajat vastaavat oman ryhmänsä toiminnasta. Pedagoginen johtaminen ja toiminnan ohjaus tukee perhepäivähoitajien tavoitteellista toiminnan suunnittelua ja toteuttamista.

Avoimen varhaiskasvatustoiminnan toteutus ja painopisteet vaihtelevat varhaiskasvatuksen järjestäjän päätösten mukaan. Avointa varhaiskasvatustoimintaa voidaan järjestää esimerkiksi leikkipuisto- tai kerhotoimintana. Toiminta on ohjattua ja tavoitteellista. Avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota esimerkiksi ulkoilua, leikkiä, taide- tai liikuntakasvatusta. Lisäksi avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota huoltajille ohjattua yhdessäoloa lasten kanssa sekä muita sosiaalisia kontakteja. Avoimen toiminnan tulee olla suunniteltua, jotta varhaiskasvatustavoitteet voidaan ottaa siinä huomioon. Tavoitteet tulee ottaa sitä kattavammin ja laaja-alaisemmin huomioon, mitä säännöllisemmin ja useammin lapset toimintaan osallistuvat. Toiminnan luonteen mukaan tietyt tavoitteet voivat painottua muita enemmän.⁷²

Vuorohoitoa on järjestettävä tarpeen mukaisessa laajuudessa lapselle, joka tarvitsee sitä huoltajan työssäkäynnin tai opiskelun vuoksi. Vuorohoitoa voidaan järjestää iltaisin, viikonloppuisin ja öisin päiväkotitoimintana tai perhepäivähoitona. Vuorohoidossa lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen on usein epäsäännöllistä. Tämä tulee huomioida pedagogisen toiminnan ja lapselle annettavan tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa.⁷³

Paikallisesti Kinnulassa

Lapsella on oikeus varhaiskasvatukseen äitiys-, vanhempain- ja isyysvapaan jälkeen oppivelvollisuuden alkuun asti. Kun toinen tai molemmat vanhemmat ovat kotona, lapsella on oikeus varhaiskasvatukseen klo 8–16 välisenä aikana.

⁶⁶ Varhaiskasvatuslaki 34–38 §

⁶⁷ Varhaiskasvatuslaki 25 §

⁶⁸ Varhaiskasvatuslaki 2, 25 ja 35 §

⁶⁹ Varhaiskasvatuslaki 1 ja 38 §

⁷⁰ Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018) 2 §

⁷¹ Varhaiskasvatuslaki 38 §

⁷² Varhaiskasvatuslaki 3 § 2 momentti ja HE 40/2018 vp, s.85

⁷³ Varhaiskasvatuslaki 13 §

Päiväkoti Silkkilinna

Päiväkodissa tarjotaan varhaiskasvatusta alle kouluikäisille lapsille klo 7–17 välisenä aikana perheiden tarpeiden mukaan. Tämän aikataulun ulkopuolella oleva hoito on vuorohoitoa, jota määrittävät kunnan vuorohoidon linjaukset ja ohjeet. Kunta noudattaa vuorohoidon linjauksissaan Varhaiskasvatustalakeia 5§:n 1 momentti ja Aluehallintoviraston ohjauskirjettä 4/2024 LSSAVI/1373/2024. Ryhmät muodostetaan vuosittain tarkoituksenmukaisiksi. Ryhmiä muodostettaessa huomioidaan mm. lapsimäärät, lasten tuen tarpeet ja vuorohoidon tarve. Ryhmät muodostetaan pääosin ikäryhmittäin. Vuorohoitoa on tarjolla vanhempien työssäkäynnin mahdollistamiseksi Silkkilinnan päiväkodissa. Vuorohoidolla tarkoitetaan arki-aamu- ja -iltaisin, viikonloppuisin tai ympärivuorokautisesti järjestettävää hoitoa. Vuorohoidolle on ominaista, että lapsen hoitoajat ovat vaihtelevia ja painottuvat usein aikaiseen aamuun, iltaan ja viikonloppuun. Tämä asettaa erityisiä vaatimuksia suunnitelmalliselle varhaiskasvatuksen toteuttamiselle sekä kiintymyssuhteiden ja turvallisuuden tunteen luomiselle. Lapselle pyritään rakentamaan säännöllinen päivärytmi vaihtelevista hoitoajoista huolimatta. Vuorohoitoon ovat oikeutettuja lapset, joiden molemmat huoltajat ovat **säännöllisessä vuorotyössä**. Lapsella tulee olla viikossa kaksi vapaapäivää tai kuukaudessa kahdeksan vapaapäivää.

Päiväkoti Leenanlinna

Päiväkoti Leenanlinna on avoinna arkisin klo 8–16.15. Päiväkoti Leenanlinnassa toimii 2025-2026 kaudella yksi päiväkotiryhmä sekä esikoululaisten iltapäivän täydentävä varhaiskasvatus. Mikäli esikoululainen tai Leenanlinnassa varhaiskasvatuksessa oleva lapsi tarvitsee varhaiskasvatusta näiden aukiolojen ulkopuolella tai vuorohoitona, se järjestetään Silkkilinnan päiväkodissa.

Perhepäivähoito

Kunnallinen perhepäivähoito on ryhmäperhepäiväkodissa sekä lasten tai hoitajan kotona tapahtuvaa varhaiskasvatusta. Perhepäivähoitajalla voi olla hoidossa 4,5 alle kouluikäistä lasta. Kahden hoitajan ryhmäperhepäiväkodissa lapsia voi olla kahdeksan. Perhepäivähoitajat on hallinnollisesti sijoitettu varhaiskasvatuspäällikön alaisuuteen ja lasten varahoito on toteutettu päiväkodissa. Tämä muodostaa luonnollisen väylän perhepäivähoidon ja päiväkodissa tapahtuvan varhaiskasvatuksen yhteistyölle. Perhepäivähoitajat ovat suunnitelmien mukaan mukana päiväkodin eri tapahtumissa. Perhepäivähoitoa järjestetään vuosittain tarkastellun tarpeen perusteella.

2.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

Varhaiskasvatus on tärkeä osa lapsen kasvun ja oppimisen polkua. Varhaiskasvatus luo perustaa elinikäiselle oppimiselle. Lapsi tuo varhaiskasvatukseen mukanaan aiemman elämäkokemuksensa, jossa merkittävänä tekijänä ovat huoltaja ja lapsen väliset vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteet. Henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapseen. Huoltajan ja henkilöstön välinen yhteistyö tuo lapsen elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta. Sovittaessa lapsen varhaiskasvatuksen tavoitteista avoin, arvostava ja tasavertainen kohtaaminen on tärkeää. Säännöllinen

yhteistyö on oleellista, jotta perheiden ja henkilöstön yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden.

Lapsuuden merkityksen ymmärtäminen sekä tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta ovat pedagogisen toiminnan perustaa. Yhtä tärkeää on tuntee jokainen lapsi ja ottaa huomioon hänen yksilöllinen kehityksensä. Lapsen tunteminen edellyttää mahdollisimman pysyviä vuorovaikutussuhteita henkilöstön ja lasten välillä⁷⁴.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstö tuntee koulutusjärjestelmän sekä sen eri vaiheiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten hyvinvoinnin sekä kehityksen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi myös siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä luo yhteistyön rakenteet ja tiedon siirron käytännöt, joiden avulla siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen aikana sekä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen ovat mahdollisimman sujuvia. Siirtymävaiheissa tehdään huoltajan kanssa yhteistyötä lapsen edun mukaisesti. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen aikana koottuja dokumentteja, joissa kuvataan lapsen kehitystä ja oppimista, sekä lapselle laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säädöksiä.⁷⁵

Paikallisesti Kinnulassa

Kinnulan varhaiskasvatukseen haetaan sähköisesti. Lapselle tehdään varhaiskasvatuspäätös pääsääntöisesti noin kuukautta ennen toivottua aloitusta. Varhaiskasvatustaipaleen alku alkaa tutustumisesta. Varhaiskasvatuksen hyvään alkuun kuuluvat aloituskeskustelu, tutustumiskäynnit ja huoltajan mukana oleminen lapsen ryhmässä. Luottamuksen syntyminen perheen ja varhaiskasvatuksen henkilöstön välille on ensiarvoisen tärkeää. Kun henkilöstö on tutustunut perheeseen ennen varsinaista varhaiskasvatuksen aloitusta, aikuisten välinen hyvä suhde saa lapsen tuntemaan turvallisuutta uudessa tilanteessa.

⁷⁴ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 5 kohta

⁷⁵ Esimerkiksi varhaiskasvatuslaki 40–42 §

Lapsen varhaiskasvatuksen aloitusprosessiin halutaan panostaa Kinnulassa. Varhaiskasvatuksen aloitus on lapselle ja perheelle suuri elämänmuutos ja sen hyvään alkuun on tärkeää varata riittävästi aikaa. Varhaiskasvatuksen alkaessa työntekijä ottaa yhteyttä perheeseen ja sopii huoltajien kanssa ensimmäisen tapaamisen, jonka tavoitteena on tutustua lapseen ja kuulla perheen odotuksia varhaiskasvatuksesta. Tapaamisen aikana tehdään varhaiskasvatussopimus/palvelutarvesopimus ja sovitaan tutustumiskäynnit tulevaan varhaiskasvatuspaikkaan.

Tutustumiskäynneillä perheet tutustuvat päiväkodin tiloihin, henkilöstöön sekä kuulevat päiväkodin käytännöistä. Tutustumispäiviä yhdessä huoltajan kanssa on yleensä noin kolme. Lapsi voi totutella varhaiskasvatuspaikkaan vähitellen ennen varsinaisen varhaiskasvatuksen alkamista yhdessä huoltajien kanssa pikkuhiljaa niin, että huoltaja on hetken aikaa poissa päiväkodista. Konkreettisilla asioilla, kuten kotoa tuoduilla valokuvilla ja tärkeillä esineillä voidaan helpottaa lapsen oloa uudessa ympäristössä. Varhaiskasvatuksen alkua helpottaa, mikäli lapsella on mahdollisuus nk. pehmeään laskuun eli alkuun lyhempiin päiväkotipäiviin tai -viikkoihin.

Lapsen siirtyessä varhaiskasvatusmuodosta tai päiväkotiryhmästä toiseen kasvattaja huolehtii, että seuraava taho saa lapsen kasvuun, kehitykseen ja hyvinvointiin liittyvän oleellisen tiedon. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman siirtämistä ryhmien tai yksiköiden välillä kuvataan luvussa 1.3. Lapsen kasvun ja oppimisen polun muutoksissa ja siirtymävaiheissa lapsen sopeutumista helpottavat varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen yhtenäiset toimintatavat ja -sisällöt sekä pedagoginen jatkumo.

Keväällä ennen esiopetukseen siirtymistä lapsen varhaiskasvatuksen opettaja arvioi ja päivittää lapsen varhaiskasvatussuunnitelman, käydään arviointikeskustelu/varhaiskasvatuskeskustelu ja päivitetään varhaiskasvatussuunnitelma tarvittaessa myös huoltajien huomioin. Varhaiskasvatuksen opettaja ja esiopettaja käyvät tiedonsiirtokeskustelun huhti-toukokuun aikana. Mahdollinen lapsen kanssa työskentelevä moniammatillinen tiimi siirtää tarvittavan informaation eteenpäin esiopetukseen. Myös asiakirjat siirtyvät varhaiskasvatuksesta esiopetukseen.

2.4 Arvoperusta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen⁷⁶, varhaiskasvatuslain⁷⁷ ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti⁷⁸.

Lapsuuden itseisarvo

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.

Ihmisenä kasvaminen

Varhaiskasvatus perustuu elämän, kestävä elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Henkilöstö tukee lasten kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Varhaiskasvatuksessa

⁷⁶ YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

⁷⁷ Varhaiskasvatuslaki 20 §

⁷⁸ YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 27/2016

arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseän, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään.

Lapsen oikeudet

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada riittävä ja oikea-aikaista tukea varhaiskasvatuksessa⁷⁹. Lapsella on oikeus saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita.⁸⁰

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa.

Perheiden monimuotoisuus

Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatuskäytäntöihin luo edellytyksiä hyvälle kasvatustyöskentelylle⁸¹. Lasten perheidentiteettiä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi.

Terveellinen ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää tunnetaitojaan ja esteettistä ajatteluaan. Varhaiskasvatuksessa tunnustetaan ja noudatetaan kestävä elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. Varhaiskasvatus luo perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyuden olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle.

Paikallisesti Kinnulassa

Kinnulan varhaiskasvatuksen arvoperusta pohjautuu varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvopohjaan. Tämä ohjaa varhaiskasvatuksen henkilöstön toimintaa. Yhtenäinen arvopohja ja toiminta tuovat turvallisuutta ja lempeyttä sekä hyvää ilmapiiriä varhaiskasvatuksen arkeen.

Huoltajille tehdyn kyselyn perusteella hekin arvostavat turvallista ja lempeää varhaiskasvatusympäristöä, jossa annetaan monipuolisesti aineksia uuden oppimiseen. Lasten yksilöllinen huomioiminen sekä leikkimisen mahdollistaminen koetaan tärkeiksi. Myös erilaisuuden kohtaaminen ja toisten huomioiminen

⁷⁹ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

⁸⁰ YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

⁸¹ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 6 kohta

sekä hyvien tapojen harjoittelu ovat asioita, joita huoltajat kokivat tärkeiksi toteutuvan varhaiskasvatuksen arjessa.

Kannamme yhdessä vastuun omasta ja muiden aikuisten ja lasten hyvinvoinnista. Huolehdimme kestävästä kehityksestä ja toimimme siten, että tulevilla sukupolvilla on mahdollisuus tehdä valintoja. Luomme yhdessä hyvinvointia ja yhteenkuuluvuutta. Lapsille luodaan mahdollisuus aidosti omien kykyjensä mukaan osallistua ja oppia vaikuttamaan omaa elämäänsä koskeissa asioissa. Kannustamme lapsia ja heidän huoltajiaan osallisuuteen. Jokaisella on oikeus tulla kuulluksi ja ymmärretyksi.

Toimimme avoimesti ja otamme toiset huomioon. Arvostamme kohtuullisuutta ja inhimillisyyttä. Toimintakulttuurimme on reilua. Kasvatusyhteistyössä perustana on avoin ja kunnioittava suhtautuminen kaikkiin perheisiin ja perheiden valitsemiin katsomuksiin. Varhaiskasvatuksessa koemme merkityksellisinä ja arvokkaina oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvoisuuden.

Suhtaudumme rohkeasti ja luottaen tulevaisuuteen. Uskallamme kyseenalaistaa ja toimia toisin. Suhtaudumme avoimesti ja hyödynnämme uusinta pedagogista tutkimusta ja tietoa toimintakulttuurin muokkaamisessa ja uudistamisessa.

Arvokeskustelu on pedagogista johtamista. Esihenkilöt ja tiimivastaavat (opettajat) vastaavat toimintakulttuurin arvopohjan kannattelusta ja kehittämisestä. Arvokeskustelun avulla luodaan lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista tukeva toimintakulttuuri. Arvot luovat pohjan arjen toiminnalle ja valinnoille. Ne näkyvät tavassa työskennellä ja vuorovaikuttaa.

2.5 Oppimiskäsitys

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu myös näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Oppimista tapahtuu muun muassa lasten havainnoissa ja tarkkaillen ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. Lapset oppivat myös leikkien, liikkuessa, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohdaksi ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan ja kulttuuriseen taustaan. Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Lasten tulee saada oppimiseensa henkilöstön ohjausta ja tukea. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana.

Leikki on varhaiskasvatuskäsitteiden lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

Paikallisesti Kinnulassa

Kinnulan varhaiskasvatuksessa oppiminen nähdään aktiivisena, kokemuksellisena ja vuorovaikutteisena prosessina, jossa lapsi toimii oman oppimisensa keskiössä. Lapsi oppii parhaiten ollessaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, aikuisten ja ympäristön kanssa. Oppiminen rakentuu arjen tilanteissa, leikissä ja suunnitellussa toiminnassa, joissa lapsen omat aloitteet, kiinnostuksen kohteet ja vahvuudet otetaan huomioon. Kasvattajatiimin tehtävänä on tukea lapsen aktiivista toimijuutta ja olla sensitiivinen vuorovaikutuskumppani, joka kuuntelee, kannustaa ja ohjaa lasta eteenpäin hänen omalla oppimispolullaan.

Vuorovaikutus on keskeinen osa oppimista ja se tapahtuu monella tasolla: lapsen ja aikuisen välillä, lasten kesken sekä suhteessa ympäristöön. Pedagoginen ilmapiiri rakennetaan yhteisölliseksi ja hyväksyväksi. Tällaisessa ilmapiirissä jokainen lapsi kokee olevansa arvostettu ja tärkeä osa ryhmää. Leikki on lapselle luontainen tapa oppia ja se tarjoaa mahdollisuuden harjoitella vuorovaikutustaitoja, ajattelua, tunteiden säätelyä ja luovuutta. Oppiminen nähdään kokonaisvaltaisena – se yhdistää fyysisen, emotionaalisen, sosiaalisen ja kognitiivisen kehityksen osa-alueet. Varhaiskasvatuksen henkilöstö havainnoi ja dokumentoi lapsen oppimista ja tuen tarpeita herkästi, ja muokkaa toimintaa varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteiden mukaisesti, hyödyntäen laaja-alaisen osaamisen sisältöjä lapsiryhmälle sopivalla tavalla.

2.6 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatusta ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Pedagogiikan painottuminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä henkilöstön yhteistä ymmärrystä siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää⁸².

Varhaiskasvatus toteutuu henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa kasvatusta, opetusta ja hoitoa muodostavat eheän kokonaisuuden. Näitä kolmea ulottuvuutta voidaan tarkastella käsitteellisesti erillisinä, mutta käytännön toiminnassa ne nivoutuvat yhteen. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseksi. Kasvatusta, opetusta ja hoitoa painottuvat eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa.

Kasvatusta on toimintaa, jonka myötä kulttuuriset arvot, tavat ja normit välittyvät, muovautuvat ja uudistuvat. Osaltaan kasvatusta tavoitte on siirtää kulttuuriperintöä sekä tärkeinä pidettyjä arvoja ja traditioita seuraavalle sukupolvelle. Kasvatusta avulla ohjataan lapsia muodostamaan omia mielipiteitään ja arvioimaan kriittisesti vallitsevia ajattelu- ja toimintatapoja sekä toimimaan eettisesti kestäväällä tavalla. Kasvatusta sivistystehtävänä on ohjata tietoisesti lasten yksilöllisen identiteetin muotoutumista siten, että lapset oppivat havaitsemaan oman toimintansa vaikutukset toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä. Lasten kehitystä tuetaan niin, että he oppivat toimimaan sekä käyttämään osaamistaan myös toisten hyväksi.

Opetusta lähtökohtana on varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritelty oppimiskäsitys. Opetusta tarkoitus on edistää lasten oppimista ja auttaa lapsia luomaan merkityksiä itsestään, toisista ihmisistä sekä ympäröivästä maailmasta. Varhaiskasvatuksessa lapsia innostetaan ja motivoidaan opettelemaan uusia asioita sekä ohjataan käyttämään erilaisia oppimisen tapoja. Opetusta tukee ja siinä hyödynnetään lasten luontaista uteliaisuutta ja tutkimisen halua. Opetuksessa otetaan huomioon lasten kehittyvät taidot,

⁸² Varhaiskasvatustalaki 2 ja 23 §

mielenkiinnon kohteet, vahvuudet ja yksilölliset tuen tarpeet. Lisäksi opetuksen perustana ovat oppimisympäristöille (luku 3.2), laaja-alaiselle osaamiselle (luku 2.7), pedagogiselle toiminnalle (luku 4), ja lapsen tuelle (luku 5) asetetut tavoitteet.

Hoito on fyysisistä perustarpeista huolehtimista sekä tunnepohjaista välittämistä. Tavoitteena on, että lapsi tuntee itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi sekä kokee olevansa yhteydessä toisiin ihmisiin. Vastavuoroinen ja kunnioittava vuorovaikutussuhde sekä myönteinen kosketus ja läheisyys muodostavat perustan hyvälle hoidolle ja huolenpidolle. Päivittäin toistuvat tilanteet, kuten ruokailu, pukeminen ja riisuminen, lepo ja hygieniasta huolehtiminen, ovat keskeinen osa lapsen päivää ja osa pedagogista toimintaa. Varhaiskasvatuksen hoitotilanteet ovat aina samanaikaisesti kasvatus- ja opetustilanteita, joissa opitaan esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, itsestä huolehtimisen taitoja, ajan hallintaa sekä omaksutaan hyviä tottumuksia.

2.7 Laaja-alainen osaaminen

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Tietojen ja taitojen käyttämiseen vaikuttavat lasten omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu, työnteke sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ovat ohjanneet tämän asiakirjan valmistelua, ja ne tulee ottaa huomioon paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa.

Laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaista osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa se, miten varhaiskasvatuksessa toimitaan, miten eri oppimisympäristöjä käytetään sekä miten lasten hyvinvointia ja oppimista tuetaan. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa. Luvussa 4.5 kuvattujen oppimisen alueiden tehtävänä on edistää lasten laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan kuusi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-alueita:

- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito
- digitaalinen osaaminen
- osallistuminen ja vaikuttaminen.

Seuraavaksi kuvataan, mitä laaja-alaisen osaamisen eri osa-alueilla tarkoitetaan. Lisäksi määritellään varhaiskasvatuksen tehtävä kullakin osa-alueella.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon hankinta, jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka perustaa luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten ajattelun ja oppimisen taitoja.

Lasten ajattelu ja oppiminen kehittyvät monipuolisten ja merkityksellisten kokemusten avulla. Ihmettelylle, oivaltamiselle sekä oppimisen ilolle tulee olla tilaa. Leikissä lapsilla on mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan, kokeilla yhdessä ideoitaan ja tutkia maailmaa. Lasten taitoja jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä tuetaan lasten iän ja kehityksen mukaisesti. Lapsia rohkaistaan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heidän kanssaan iloitaan onnistumisista ja opetellaan kannustamaan toisia. Lapsia kannustetaan myös sinnikkyteen ja olemaan lannistumatta epäonnistumisista sekä keksimään ratkaisuja eri tilanteissa. Heitä ohjataan suuntaamaan ja ylläpitämään tarkkaavaisuuttaan. Päivittäinen, riittävä fyysinen aktiivisuus tukee lasten ajattelua ja oppimista. Toiminnan pedagoginen dokumentointi (luku 4.2) sekä yhteinen pohdinta auttavat lapsia havaitsemaan oppimistaan ja tunnistamaan vahvuuksiaan. Tämä vahvistaa lasten uskoa omiin kykyihinsä.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Tämä korostaa sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä. Osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida omia arvoja ja asenteita. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Henkilöstö toimii mallina lapsille toisten ihmisten sekä kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteisessä kohtaamisessa. Lapsia ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Yhteistyöhön perustuva toiminta luo mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lasten kanssa harjoitellaan asettumista toisen asemaan, opetellaan tarkastelemaan asioita eri näkökulmista sekä ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavasti. Tämä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja. Lapsia tuetaan kulttuuri-identiteettien rakentamisessa. Varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset, tiedot ja taidot kulttuuriperinnöstä vahvistavat lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. Esimerkiksi leikit, ruokailuhetket ja juhlat tarjoavat tilaisuuksia jakaa kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista. Lapsia tuetaan myönteisen suhteen luomisessa moninaiseen ympäristöön.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävästä elämäntavan mukaisia valintoja. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Lasten itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä tuetaan. Lapsia autetaan ja heitä kannustetaan pyytämään apua sitä tarvitessaan. Lasten kanssa harjoitellaan erilaisia taitoja kuten pukeutumista, ruokailua sekä henkilökohtaisesta hygieniasta ja omista tavaroista huolehtimista. Lapsia ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä, kuten lähiluonnossa ja liikenteessä. Lasten kanssa käsitellään heidän hyvinvointiaan edistäviä asioita kuten levon, ravinnon, liikunnan ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. Lapsia autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelystä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan myös kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa.

Monilukutaito

Monilukutaitoa tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Monilukutaito edistää lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea näiden taitojen kehittymistä.

Monilukutaito on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. Monilukutaito liittyy kiinteästi ajattelun ja oppimisen taitoihin. Lasten kanssa nimetään asioita ja esineitä sekä opetellaan erilaisia käsitteitä. Lapsia innostetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa, myös digitaalisissa, ympäristöissä. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja.

Digitaalinen osaaminen

Digitaalisuus on osa yhteiskuntaa, jossa lapsi kasvaa. Digitaalista osaamista tarvitaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, yhteiskunnassa toimimisessa ja oppimisessa. Digitaalisen osaamisen vahvistaminen edistää lasten koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on yhteistyössä kotien kanssa tukea lapsen ymmärrystä digitaalisuudesta.

Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan digitaalisuuden roolia arkielämässä. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään dokumentoinnissa, leikeissä, vuorovaikutuksessa, peleissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa. Mahdollisuudet harjoitella, kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna digitaalisia välineitä edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä monilukutaitoa. Henkilöstö ohjaa lapsia digitaalisten ympäristöjen monipuoliseen, vastuulliseen ja turvalliseen käyttöön.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen.

Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa. Samalla lapset oppivat vuorovaikutustaitoja sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lasten käsitys itsestään kehittyy, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muovautuvat.

3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja varhaiskasvatusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa ja yksiköissä. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen varhaiskasvatus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista ja periaatteista
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä ja työtavoista
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuuria muovaavat tiedostetut, tiedostamattomat ja joskus myös tahattomat tekijät. Yhteisön kaikki jäsenet vaikuttavat toimintakulttuuriin, ja se puolestaan vaikuttaa kaikkiin jäseniin riippumatta siitä, tunnistetaanko sen merkitys vai ei.

Varhaiskasvatuksessa kaikkien työtapojen tulee tukea lapsen kehitystä ja oppimista. Ne tulee myös pystyä pedagogisesti perustelemaan. Henkilöstön on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille, jotka omaksuvat varhaiskasvatusyhteisön arvoja, asenteita ja tapoja.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen⁸³. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Lapsille tarjotaan sopivia oppimisen haasteita, ja heille turvataan tarvittava tuki (luku 5). Oppimisympäristöjä arvioidaan ja kehitetään yhdessä lasten kanssa heille sopiviksi.

Inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteuttamisen edellytyksenä on laadukas pedagoginen ja erityispedagoginen osaaminen ja toiminta, huolenpito lasten hyvinvoinnista sekä henkilöstön sitoutuminen inklusion periaatteisiin. Inklusiivisen toimintakulttuurin toteuttaminen edellyttää inklusion johtamista, kehittämistä ja toteutumisen arviointia.

Toimintakulttuuri vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatuun. Sillä on keskeinen merkitys varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Varhaiskasvatustyön tavoitteita tukeva toimintakulttuuri luo suotuisat olosuhteet lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille sekä kestäväälle elämäntavalle.

⁸³ HE 148/2021 s. 30–31

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Varhaiskasvatuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin ja sen inklusiivisuuden kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on varhaiskasvatuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle (luku 4.1).

Paikallisesti Kinnulassa

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuurilla tarkoitetaan yhteisiä arvoja, toimivia rakenteita, osaamista, johtamista ja suunnitelmallisuutta. Toimintakulttuuria tulee tietoisesti arvioida.

Tärkeä painopistealue on kasvattajan rooli, jossa kiinnitetään huomio seuraaviin asioihin:

- oma esimerkki, asenne, arvostus, käytöstavat, vuorovaikutustaidot
- ammatillisuus kohtaamisessa lapsen ja kollegoiden kanssa
- lasten kohtelu tasapuolisesti, kunnioittaen, lempeydellä, aidosti
- aikuinen on turvallinen ja johdonmukainen ja aina saa apua

Vahvana painopistealueena nähdään myös leikin rooli, jossa kiinnitetään huomio seuraaviin asioihin:

- monipuoliset leikkiympäristöt
- monipuolinen leikkiä tukeva välineistö
- sekä omaehtoista että ohjattua leikkiä
- tarpeeksi aikaa ja tilaa leikille ja sen kehittymiselle
- kannustetaan pitkäkestoiseen leikkiin esimerkiksi ajastimella ja rauhallisuudella (jakotilat)

Pedagogisen toiminnan rooli on keskiössä, ja siinä kiinnitetään huomio seuraaviin asioihin:

- tiimipalaveriaika käytetään ennen kaikkea pedagogiseen suunnitteluun ja arviointiin
- toiminnan suunnittelun lähtökohtana ovat lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta nousseet tavoitteet aikuisten toiminnalle
- aikuinen toimii esimerkkinä ja mallittaa
- huomioidaan lasten eri tavat oppia uusia asioita
- käytetään erilaisia työskentelytapoja
- pienryhmätoiminta on päivittäistä
- projektit kannustavat pitkäkestoiseen ja johdonmukaiseen työskentelyyn
- tiloja ja tilanteita muokataan lasten tarpeiden mukaan ja lapset osallistetaan jo suunnitteluun

Perheiden osallistaminen ja osallisuus koetaan tärkeäksi painopisteeksi ja siinä kiinnitetään huomio seuraaviin asioihin:

- vanhempainyhdistystoiminta
- vanhempainillat
- dokumentointiseinä
- keskustelut eri tilanteissa

Työyhteisön toimintakulttuuri kehittyy kollektiivisesti ihmisten yhteisen toiminnan tuloksena. Yhteiset ja säännölliset pedagogiset keskustelut ovat tärkeitä. Kinnulassa luodaan henkilöstölle hyvät olosuhteet tehdä

työtä, hyödyntää ammatillista osaamistaan ja koulutustaan, sekä mietitään tarkemmin, miten ja miksi tehdään kuin mitä tehdään.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri elää ja muuttuu jatkuvasti. Tavoitteena on yhteisen toimintakulttuurin rakentaminen päiväkodissa. Toimintakulttuuria arvioidaan säännöllisesti. Toimintakulttuurin rakentamisen työvälineenä ovat ryhmäkohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien ja tiimisopimuksien tekeminen. Laatua seurataan kehityskeskusteluihin, itsearviointiin ja ryhmäarviointiin menetelmin. Lapsilta kysellään palautetta esimerkiksi piirtämisen, kyselyjen, kuvien ja sadutuksen keinoin. Joka toinen vuosi tehdään asiakastyytyväisyyskysely.

Toimintakulttuurimme kuuluu pienryhmätoimintaa. Varhaiskasvatuksessa lapsiryhmät jaetaan joustavasti ja tarkoituksenmukaisesti pienempiin ryhmiin siten, että päivä muodostaa mielekkään ja rauhallisen kokonaisuuden kaikille lapsille. Pienryhmätoiminnan tavoitteena on lapsen perusturvallisuuden, tunne-elämän ja vuorovaikutustaitojen tukeminen sekä rauhallisen ja positiivisen ilmapiirin luominen kaikkeen lasten toimintaan. Pienryhmätoiminta takaa leikkirauhan, tarjoaa kasvattajalle mahdollisuuden keskittyä lapseen yksilöllisemmin ja siten lisää mahdollisuuksia toiminnan yksilöllistämiseen. Pienryhmätoimintaa käytetään niin leikissä, liikkumisessa, taiteellisessa kokemisessa, tutkimisessa kuin päivittäisissä arki- ja siirtymätilanteissa esimerkiksi ulkoilussa ja ruokailutilanteissa.

Huoltajien osallisuutta vahvistetaan erilaisten toimintatapojen ja tapahtumien avulla. Lasten osallisuus ja sen vahvistaminen on yksi tärkeimmistä varhaiskasvatuksen toimintakulttuurisista kehittämisen painopisteistä. Osallisuus toteutuu lasten ja henkilöstön yhteisenä toiminnan suunnitteluna, arviointina ja toteutuksena. Yhteisöllisyys on osallisuuden oleellinen elementti. Lasten osallisuuden toteutuminen edellyttää henkilöstöltä asettumista havainnoimaan, kuulemaan, olemaan vuorovaikutuksessa sekä esittämään avoimia kysymyksiä. Osallisuus ei tarkoita yksittäisten lasten toiveiden toteuttamista sellaisenaan, vaan se on keskustelua kaikkien ryhmän jäsenten kesken. Luottamus lapseen ja lapsen osaamiseen sekä hyvän huomaaminen jokaisessa yksilössä ovat edellytykset osallisuuteen pohjautuvalle pedagogiikalle.

Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus kiirettömään ja keskittymistä edistävään ympäristöön pienryhmätoiminnan kautta. Päivän rakenteen ollessa selkeä, suunnitelmallinen ja joustavasti toimiva, yhteisön hyvinvointi vahvistuu. Varhaiskasvatuksessa yhtenä käytäntönä on lapsiryhmän päivärytmiä kuvaava kuvitettu lukujärjestys. Sen lisäksi henkilöstöllä on lukujärjestyspohja, joka toimii apuvälineenä kasvattajien suunnitelmallisen arjen jäsentämisessä. Varhaiskasvatuspäällikkö luo rakenteet säännölliselle ammatilliselle keskustelulle pidemmän aikavälin pedagogisen johtamisensuunnitelman muodossa. Yhteisiä ammatillisen keskustelun paikkoja ovat muun muassa tiimipalaverit, pedatiimi, työpaikkakokoukset, kehityskeskustelut, suunnittelupäivät sekä työpajasuunnittelut.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria tulee kehittää inklusioperiaatteen mukaisesti. Kinnulassa tämä toteutuu siten, että kaikki lapset saavat olla omassa ikäryhmässään ja lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana laadukasta pedagogista toimintaa. Tärkeä osa inklusiota on henkilökunnan myönteinen ja lapsen vahvuuksiin keskittyvä asenne: kaikilla lapsilla on oikeus osallistua yhteiseen toimintaan edellytyksiensä mukaan, saada tarvitsemansa tuki sekä kehittyä ja oppia omaa tahtiaan.

Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Varhaiskasvatuspalveluissa työskentelevä henkilöstö saa ensiapu-, pelastus- ja alkusammutuskoulutuksen. Lisäksi on lähikouluttajat (kansalaisopisto), jotka huolehtivat vuosittain alueensa ensiapu- ja pelastuskoulutuskertauksen järjestämisestä. Koulutus antaa varhaiskasvatushenkilöstölle valmiudet hätätilanteessa lapsen kohtaamiseen sekä kattavan tiedon ja taidon varhaiskasvatuksen erilaisiin turvallisuusnäkökohtien hallintaan.

3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutumista. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti.⁸⁴

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännössä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti. Lapset ja huoltajat ovat mukana toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioinnissa.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Varhaiskasvatuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyYTEEN sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

Paikallisesti Kinnulassa

Silkkilinnassa järjestetään pedagogisia työpajoja säännöllisesti kasvattajan oman ammatillisen osaamisen tukemiseksi. Näissä tapaamisissa kasvattajalla on mahdollisuus jakaa omaa osaamistaan, ajatuksiaan ja kehittää omia toimintatapojaan. Kehityskeskustelujen avulla varhaiskasvatuspäällikkö ohjaa opettajaa, lastenhoitajia ja tiimiä ottamaan ja antamaan palautetta kunnioittavassa vuorovaikutuksessa yhteisön jäsenille. Pedagogiset työpajat ja -tiimit sekä kehityskeskustelut toimivat työkaluina kasvattajan oman osaamisen arviointiin ja toiminnan kehittämiseen.

Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä tekemisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen.

⁸⁴ Varhaiskasvatuslaki 4 § ja HE 40/2018 vp, s. 85

Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoitteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin kuuluu henkilöstön keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus huoltajien ja lähiympäristön kanssa. Yhteisön jäsenet kunnioittavat toisiaan ja arvostavat yhteistyötä. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä. Henkilöstö tukee lasten vertaisuuhteiden syntymistä ja vaalii ystävyyssuhteita. Turvallisessa yhteisössä puututaan ristiriitoihin ja opetellaan rakentavia keinoja niiden ratkaisemiseen.

Paikallisesti Kinnulassa

Leikki ymmärretään Kinnulassa kasvun, kehityksen ja oppimisen perustana. Varhaiskasvatuksessa leikki on tärkeä osa lapsen elämää. Leikki on lapsen luontainen tapa toimia ja sen kautta lapselle annetaan mahdollisuus oppia uutta. Kasvattajat mahdollistavat lapsille monipuolisen leikkiympäristön kehittämällä sitä yhdessä lasten sekä huoltajien kanssa. Päiväkodin tiloja ja leikkivälineitä käytetään monipuolisesti ja vaihdellen, jotta leikki rikastuu. Leikille annetaan aikaa ja pitkäkestoinen leikki taataan toiminnan suunnittelussa: lapsilla on esimerkiksi mahdollisuus valita leikkikaverinsa ja päivärytmissä voidaan joustaa tilanteen mukaan. Myös pienryhmätoiminta on tärkeä leikkirauhan ja -ajan mahdollistaja.

Aiemmin on käytetty termejä vapaa leikki ja ohjattu leikki. Tässä kuitenkin saattaa termi ohjata kasvattajia passivoivaan suuntaan, joten Kinnulassa käytetään termejä omaehtoinen ja ohjattu leikki. Kasvattajalla on aktiivinen rooli leikkiin osallistujana tai lähellä olijana, tarkkailijana ja havainnoitsijana, joka voi tarvittaessa tukea ja rikastuttaa leikkiä. Kasvattajan läsnäolo myös ehkäisee ristiriitoja. Leikille varataan aikaa ja paikka, jossa leikkiä ei turhaan keskeytetä tai siivota pois. Leikin valinnan apuna voidaan käyttää leikinvalintataulua. Lasten leikkimistä voidaan valokuvata ja videoita.

Miten leikkiä voidaan tukea?

- ymmärretään että lapset leikkivät leikkimisen itsensä vuoksi, aina lekillä ei tarvitse olla tavoitetta
- joskus leikin rakentaminen on tärkeämpää kuin ”valmiiksi saatu” leikkiympäristö
- vertaisryhmän vaikutus leikkiin on suuri
- kaikki leikit ovat tärkeitä, myös sääntöleikit ja pelit
- jotta leikkiä osaa tukea, tulee sitä havainnoida ja eritellä leikkitalanteita
- ohjaus usein auttaa leikkiä: kasvattaja luo rakenteita ja on osallinen leikin toteutuksessa
- leikkiympäristöjen luominen, ylläpitäminen, muuntaminen ja uudistaminen ovat olennainen osa laadukasta varhaiskasvatusta
- kasvattajan rooli on olennainen myös ulkoleikeissä

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta⁸⁵ ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Osallisuutta vahvistaa lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta.

Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa kasvatusyhteisöä.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä⁸⁶. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennako-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuva ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnistetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään moninaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa kulttuureista ja katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävä kehitystä.

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisyyden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia

⁸⁵ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 6 kohta

⁸⁶ Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 7 ja 8 §

käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Varhaiskasvatuksen yhteisössä liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä⁸⁷. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnustetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Varhaiskasvatus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmenetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Varhaiskasvatuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä.

Paikallisesti Kinnulassa

Kinnulan varhaiskasvatuksessa hyvinvointi- ja turvallisuustyötä ohjaavia asiakirjoja ovat kiusaamisen ehkäisemisen suunnitelma, tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma, yksiköiden pelastus- ja turvallisuussuunnitelmat sekä työsuojeluohjelma. Lisäksi on olemassa erillinen toimintaohje kiusaamisen, epäasiallisen kohtelun, ja häirinnän ja syrjinnän ehkäisemiseksi Kinnulan kunnassa.

Päiväkodin lapset liikkuvat paljon myös luonnossa. Liikunnan tarjoamisen ja erilaisten taitojen harjoittelun lisäksi, tarkoituksena on herättää lapsissa kiinnostus luontoa ja luonnossa liikkumista kohtaan sekä tekemään havaintoja luonnosta. Metsä- ja luontoretkillä lapsia opetetaan kunnioittamaan luontoa ja heitä ohjataan huolehtimaan ympäristön siisteydestä. Lasten kanssa tehdään havaintoja ja tutkitaan ympäristöä eri vuodenaikoina.

3.2 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, inklusiivinen, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö⁸⁸. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristön käsite sisältää varhaiskasvatuksessa muun muassa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöjä kehitetään siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan

⁸⁷ Varhaiskasvatuslaki 10 §

⁸⁸ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 2 kohta ja 10 §

saavuttaa, ja että ne tukevat lasten terveen itsetunnon sekä sosiaalisten ja oppimisen taitojen kehittymistä. Ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys ja esteettömyys sekä tilojen valaistus ja akustiikka, sisäilman laatu ja siisteys otetaan huomioon oppimisympäristöjä rakennettaessa ja kehitettäessä.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä.

Oppimisympäristöissä voidaan toteuttaa monenlaista pedagogista toimintaa ja ne muuntuvat tarpeen mukaan. Henkilöstön tulee ottaa huomioon lasten kiinnostuksen kohteet, yksilölliset taidot ja tarpeet sekä varhaiskasvatuksen toteuttamisen periaatteet (luku 4). Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti erikokoisissa ryhmissä, joissa jokaisella yhteisön jäsenellä on mahdollisuus osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen. Toiminta pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ryhmissä edistää lasten ja henkilöstön keskittymistä sekä lapsilähtöistä toimintaa.

Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan ilmapiiriltään turvallisen, muita kunnioittavan ja yhteisvastuullisen oppimisympäristön. Turvallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua ja henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lapsia rohkaistaan kysymään, ja lasten kysymyksiin vastataan.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja kehitetään siten, että ne vahvistavat yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Tämä mahdollistaa perinteisten sukupuolistereotyyppien rikkomisen. Oppimisympäristöissä edistetään lasten kielellistä kehitystä ja kielitietoisuutta sekä tuodaan näkyväksi kulttuurista moninaisuutta.

Luonto sekä pihat, leikkipuistot ja muut rakennetut ympäristöt ovat myös varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä. Ne tarjoavat kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Niitä hyödynnetään liikunta- ja luontoelämysten ja oppimisen paikkoina.

Lasten saatavilla ja käytössä tulee olla riittävästi monipuolisia, ikätasoisia, pedagogisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä, ja niissä on huomioitava lasten yksilölliset tuen tarpeet ja mielenkiinnonkohteet. Teknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Varhaiskasvatuksessa käytetään digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä tarkoituksenmukaisella tavalla. Lasten omia digitaalisia laitteita, leluja ja muita välineitä käytetään varhaiskasvatuksen järjestäjän määrittämällä tavalla, ja niiden käytöstä sovitaan huoltajien kanssa.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa sekä fyysiset että virtuaaliset vierailut esimerkiksi kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin, konsertteihin, teatteriin ja huoltajien työpaikoille rikastavat lasten oppimisympäristöjä. Oppimisympäristöjen suunnittelu tarjoaa myös luontevan yhteistyömahdollisuuden henkilöstön ja huoltajien välille.

Paikallisesti Kinnulassa

Oppimisympäristö on kokonaisuus, joka syntyy toiminnassa yhdessä tekemällä. Yhdessä tekeminen luo pedagogisen toimintaympäristön. Lasten osallisuus toteutuu ottamalla heidät mukaan oppimisympäristöjen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin.

Henkilöstön sensitiivisyys kohdata lapset yksilöinä sekä taito tunnistaa psyykkisen ja sosiaalisen oppimisympäristön merkitys lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edistäjänä ovat keskeisiä tekijöitä hyvän tunneilmaston luomisessa. Hyvän tunneilmaston tunnusmerkki on, että lapsi tuntee kuuluvansa ryhmään. Henkilöstö kiinnittää koko toimintavuoden ajan huomiota ryhmäytymiseen niin, että jokainen lapsi kokee olevansa ryhmän jäsen ja ryhmän yhteenkuuluvuuden tunne vahvistuu. Tämä mahdollistuu pienryhmätoiminnan avulla. Pienryhmien muodostamisessa otetaan huomioon henkilöstön lapsituntemus, mutta myös lasten tarpeet ja toiveet.

Fyysinen oppimisympäristö muodostuu niin sisä- kuin ulkotiloista ja muusta ympäristöstä. Erilaisissa ympäristöissä toimiminen mahdollistaa lapselle roolien muutoksia, rutiinien rikkomista ja lapsen kokemusmaailman laajentumista. Fyysisen oppimisympäristön suunnittelu ja järjestely tukevat lapsiryhmän toimintaa. Oppimisympäristössä näkyy lasten eläminen ja tekeminen. Päiväkodin pihan lisäksi oppiminen mahdollistuu metsässä, puistoissa ja muualla lähiympäristössä. Oppimisympäristöjä ovat mm. kirjasto, urheilukenttä, seurakunta, museo, kaupat ja vanhusten palvelukoti.

Henkilöstö tarkastelee ja arvioi psyykkistä ja fyysistä oppimisympäristöä pedagogisen suunnitelman ja varhaiskasvatuksen ympäristön arviointilomakkeen avulla. Huoltajat osallistuvat arviointiin esimerkiksi arjen yhteistyökeskusteluissa ja asiakaskyselyissä. Arvioinnin, saadun palautteen ja lasten toiminnasta tehtyjen havaintojen pohjalta oppimisympäristöjä muokataan tarpeiden mukaisiksi.

3.3 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Yhteistyöllä edistetään varhaiskasvatuksen tavoitteita sekä varhaiskasvatuksen laadukasta pedagogista toimintaa. Vastuu yhteistyön toteutumisesta ja suunnitelmallisuudesta on varhaiskasvatuksen järjestäjillä⁸⁹.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa⁹⁰. Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Luottamuksen rakentaminen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus tukevat kasvatusyhteistyötä.

Kasvatustyöhön liittyvistä arvoista, tavoitteista ja vastuista keskustellaan sekä henkilöstön kesken että huoltajien kanssa. Yhteistyö on vuorovaikutteista ja edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Tarvittaessa

⁸⁹ Varhaiskasvatuslaki 7 §

⁹⁰ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 10 kohta

keskusteluissa käytetään tulkkia molemminpuolisen ymmärryksen varmistamiseksi⁹¹.

Yhteistyöllä voi olla erilaisia tehtäviä ja muotoja lapsen varhaiskasvatuksen aikana. Lasten päivittäiset tapahtumat ja kokemukset jaetaan huoltajien kanssa. Kannustavat ja lapsen kehitystä ja oppimista myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Huoltajan ja henkilöstön havainnot ja keskustelut lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle.

Yhteistyön merkitys on erityisen tärkeää siirtymävaiheissa, kuten lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatuksen aikaisissa siirtymissä, lapsen vaihtaessa päiväkotia tai aloittaessa esiopetuksen. Yhteisellä keskustelulla on erityinen tehtävä laadittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa (luku 1.3). Yhteistyön merkitys huoltajan kanssa korostuu lapsen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa (luku 5). Luottamuksellinen ilmapiiri mahdollistaa huoltajan ja henkilöstön välisen yhteistyön myös haastavissa tilanteissa, esimerkiksi huolen herätessä lapsen hyvinvoinnista.

Lasten huoltajilla tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen toiminnan ja kasvatustyön tavoitteiden suunnitteluun ja kehittämiseen yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa. Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa. Yhteistyö voi tukea myös huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta. Huoltajien verkostoituminen ja yhteinen toiminta erilaisissa tilaisuuksissa vahvistaa yhteisöllisyyttä ja antaa tukea henkilöstön työlle.

Paikallisesti Kinnulassa

Kinnulan varhaiskasvatuksessa yhteistyötä huoltajien kanssa toteutetaan kasvatusyhteistyön hengessä, joka on huoltajien ja kasvattajien tietoista sitoutumista toimia yhdessä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi. Yhteisessä kasvattamisessa yhdistyvät huoltajien oman lapsensa tuntemus ja varhaiskasvatuksen opettajien ja lastenhoitajien asiantuntemus. Alussa varataan riittävästi aikaa lapseen tutustumiselle, perheen kuulemiselle sekä keskustelulle. Kasvattajat huomioivat lapsen ja huoltajan osallisuuden ja mahdollisuuden vaikuttaa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisältöön ja arkeen. Päivittäiset keskustelut lasta tuodessa ja hakiessa ovat tärkeitä vuorovaikutushetkiä. Yhteistyötä varhaiskasvatushenkilöstön ja huoltajien välillä ovat myös sähköisen järjestelmän kautta laitettavat tiedotteet, kyselyt, vanhempainillat ja yhteiset tapahtumat.

Yhteistyö eri tahojen kanssa

Yhteistyön tavoitteena on varmistaa laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttaminen ja kehittäminen. Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava monialaisessa yhteistyössä ja luotava tarvittavat yhteistyörakenteet⁹². Yksityisen palveluntuottajan on tarpeen mukaan toimittava monialaisessa yhteistyössä⁹³.

Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa varhaiskasvatuksen on luontevaa tehdä yhteistyötä. Yhteistyö esimerkiksi muusta opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavien tahojen ja muiden lähiympäristön toimijoiden kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee varhaiskasvatuksen tavoitteita. Muita varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja ovat esimerkiksi järjestöt, katsomusyhteisöt kuten seurakunnat, poliisi sekä ravitsemus- ja siivouspalvelut.

⁹¹ Kielilaki (423/2003) 18 § ja ulkomaalaislaki (301/2014) 203 §

⁹² Varhaiskasvatuslaki 7 ja 22 §

⁹³ Varhaiskasvatuslaki 7 §

Kunnan varhaiskasvatuksen ja sen alueella toimivien yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen tuottajien sekä kuntien välinen yhteistyö ja sen kehittäminen on tärkeää. Varhaiskasvatuksen järjestäjät voivat kehittää toimintaansa yhteistyössä korkeakoulujen, oppilaitosten, tutkimuslaitosten ja viranomaisten kanssa.

Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä myös lastenneuvolan ammattilaisten, lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään. Laajaan terveystarkastukseen sisällytetään varhaiskasvatuksen henkilöstön arvio alle kouluikäisen lapsen selviytymisestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa huoltajan kirjallisella suostumuksella. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan antama arvio on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin arviointia sekä tuen tarpeiden varhaista tunnistamista monialaisessa yhteistyössä.⁹⁴

Silkkilinnan päiväkoti tekee monialaista yhteistyötä eri toimijoiden kanssa, jotta lapset saavat tarpeidensa mukaista varhaiskasvatusta. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään. Yhteistyötä tehdään esimerkiksi neuvolan, puhe-, toiminta- ja fysioterapeuttien, psykologin sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Myös lastensuojelun kanssa tehtävä yhteistyö ennaltaehkäisevänä, korjaavana tai konsultoitavana tukena on yksi yhteistyömuoto.

Ateria- ja puhdistuspalvelut ovat päiväkodin päivittäinen yhteistyökumppani. Laitoshuoltajat ja keittiötyöntekijät ovat yhteisön jäseniä ja mukana luomassa päiväkodin kasvatusilmapiiriä. Lapset oppivat näkemään eri toimijoiden työn vaikuttavuutta päiväkodin viihtyvyyden luomisessa. Muita yhteistyökumppaneita ovat kirjasto, liikunta- ja kulttuuripalvelut sekä seurakunta. Yhteistyö näiden eri toimijoiden kanssa on tärkeää, sillä ne lisäävät oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukevat varhaiskasvatuksen tavoitteita. Monialaista yhteistyötä arvioidaan yhteistyöpalavereissa.

4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen

4.1 Pedagogisen toiminnan viitekehys

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista (kuvio 1). Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön suunnittelema toiminta täydentävät toisiaan. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden.

⁹⁴ Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) 7, 9 ja 13 § sekä varhaiskasvatuslaki 7 §

Kuvio 1. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys

Tavoitteellisen ja inklusiivisen toiminnan perustan luovat arvoperusta (luku 2.4), oppimiskäsitys (luku 2.5), niihin pohjautuva toimintakulttuuri (luku 3) sekä monipuoliset oppimisympäristöt (luku 3.2), yhteistyö (luku 3.3), työtavat (luku 4.3) ja lapsen tuki (luku 5). Lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet sekä heidän kasvuympäristöönsä liittyvät merkitykselliset asiat ovat toiminnan suunnittelun lähtökohtana. Lähtökohtana ovat myös luvussa 4.5 kuvatut oppimisen alueet. Laadukkaan pedagogisen toiminnan edellytyksenä on suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi ja kehittäminen (luvut 4.2 ja 7). Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ohjaavat osaltaan toiminnan suunnittelua (luku 2.7).

Pedagogisen toiminnan tavoitteita ja periaatteita tarkennetaan paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. Tavoitteita tarkennettaessa otetaan huomioon varhaiskasvatuksen eri toimintamuodot, niiden henkilöstörakenne ja muut ominaispiirteet. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat (luku 1.3) ovat lapsiryhmän toiminnan suunnittelun lähtökohtia. Toimintaa toteutetaan niin, että jokaisella lapsella on oikeus edetä oppimisessaan siten, että varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta muodostuu lapselle mielekäs jatkumo.

Paikallisesti Kinnulassa

Varhaiskasvatuspäällikkö vastaa siitä, että pedagoginen toiminta kokonaisuudessaan noudattaa valtakunnallisia varhaiskasvatussuunnitelman perusteita ja Kinnulan varhaiskasvatussuunnitelmaa. Päiväkodissa varhaiskasvatuksen opettajat vastaavat pedagogisen toiminnan suunnittelusta, toteutuksesta ja arvioinnista yhdessä ryhmän muiden työntekijöiden kanssa omassa tiimissään. Lapsiryhmän pedagogisen toiminnan suunnittelu, toteutus ja arviointi pohjautuvat valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin, Kinnulan kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaan sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmiin. Lasten mielenkiinnonkohteet ja osallisuus pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa

huomioidaan niin, että kasvattajat havainnoivat lapsiryhmää ja lapset osallistuvat ikä- ja kehitystason mukaisesti esimerkiksi niin, että kasvattajat kyselevät tai pitävät palavereja yhdessä lasten kanssa.

Tiimit suunnittelevat ja arvioivat lapsiryhmän toimintaa viikoittaisissa tiimipalavereissa pedagogisen dokumentoinnin, saadun palautteen (lapset, huoltajat, henkilöstö) sekä omien havaintojensa perusteella.

Varhaiskasvatuspäällikkö käy säännöllisesti henkilöstönsä kanssa keskusteluja varhaiskasvatussuunnitelman sisältöön liittyen yksikön pedagogisissa työpajoissa, työilloissa, suunnittelupäivissä, tiimipalavereissa sekä kehityskeskusteluissa. Varhaiskasvatuspäällikön työvälteenä pedagogisessa johtamisessa on pedagogisen johtamisen suunnitelma.

4.2 Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa lasten ja huoltajien osallistumisen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen.

Pedagoginen dokumentointi tuottaa tietoa lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta konkreettisella ja monipuolisella tavalla. Yksittäisten dokumenttien, esimerkiksi valokuvien, piirrosten tai henkilöstön havaintojen, avulla voidaan yhdessä lasten kanssa tarkastella heidän kehitystään ja oppimistaan. Lasten jo saavuttamat tiedot ja taidot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet tulevat näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin kautta ja ovat toiminnan suunnittelun perusta.

Suunnitelmallisen dokumentoinnin tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähtöisesti. Dokumentoinnin avulla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esimerkiksi työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen jatkuvassa muokkaamisessa lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia (luku 1.3). Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lapselle annettavan tuen tarpeiden arvioinnissa (luku 5).

Pidemmältä aikaväliltä kootut dokumentit ovat tärkeä osa pedagogisen toiminnan arviointia, henkilöstön toiminnan itsearviointia (luku 7.1) sekä toimintakulttuurin kehittämistä.

Paikallisesti Kinnulassa

Pedagogisen dokumentoinnin tarkoituksena on oppia tuntemaan lapset yksilöllisesti sekä ryhmänä. Keskeisin dokumentoinnin väline on lapsen varhaiskasvatussuunnitelma, joka laaditaan yhdessä huoltajan kanssa. Tähän otetaan mukaan myös lapsen mielipiteet erillisen täyttävän lomakkeen tai lapsen muulla tavoin järjestetyn kuulemisen avulla. Tämä antaa rungon pedagogiselle toiminnalle ja ohjaa sitä, mitä, miten ja miksi asioita tehdään. Muita pedagogisen dokumentoinnin välineitä ovat lapsen haastattelu, valokuvaus ja kuvallisen ilmaisun kansio. Kuvallisen ilmaisun kansio on kotoa tuotu kansio, johon kerätään lapsen päiväkodissa tekemiä askarteluja, piirustuksia ja muita kädentöitä. Kansioon voi liittää myös valokuvia lapsesta. Lisäksi työvälaineitä dokumentoinnissa ovat erilaiset arviointilomakkeet kuten esimerkiksi leikin ja lapsen osallisuuden arviointilomakkeet.

4.3 Monipuoliset työtavat

Työtapojen valintaa ohjaavat varhaiskasvatukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat

lapsille luontevia oppimisen tapoja. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään toiminnassa. Monipuoliset työtavat ovat sekä oppimisen väline että opetteluun kohde. Tämän vuoksi on tärkeää, että henkilöstö ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja erikokoisissa ryhmissä sekä itsenäisesti. Työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään ja ihmettelemään sekä päättämään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä.

Henkilöstöltä edellytetään ammattitaitoa ja herkkyyttä tunnistaa eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia. Tämä näkyy muun muassa taitona havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja sekä muuttaa ja suunnata omaa toimintaansa niiden mukaisesti. Lasten aloitteet voivat olla kehollisia ja sanattomia, joten niiden ymmärtäminen ja niihin vastaaminen edellyttävät henkilöstöltä sensitiivistä läsnäoloa ja lapsen hyvää tuntemista.

Lapset ottavat osaa työtapojen suunnitteluun ja valintaan omien edellytystensä mukaisesti. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan sekä kokeilla erilaisia työtapoja. Työtapojen vaihteleva käyttö tarjoaa eri-ikäisille ja eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemuksia. Monipuoliset työtavat edellyttävät monipuolisia oppimisympäristöjä. Työtapojen käytössä hyödynnetään henkilöstön ja lasten osaamista sekä kokeillaan ja kehitetään uusia työtapoja.

Paikallisesti Kinnulassa

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää henkilöstöltä avointa asennetta, uteliaisuutta ja rohkeutta tehdä asioita uudella tavalla. Monipuolisten työtapojen ja oppimisen kohteiden valinnassa hyödynnetään päiväkodin lähiympäristön tarjoamat mahdollisuudet. Myös pienryhmätoimintaa käytetään monipuolisten työtapojen mahdollistamiseksi. Henkilökunnan ja huoltajien osaamisalueita ja ammatillisia vahvuuksia voidaan hyödyntää lapsiryhmän ja koko päiväkodin toiminnan suunnittelussa. Tätä kautta lisätään myös huoltajien osallisuutta varhaiskasvatuksen arjen toimintaan.

4.4 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota kaikille lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikissä lapsi oppii, mutta lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin.

Lapselle leikin merkitys syntyy leikistä itsestään. Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita: he jäsentävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Leikkiessään lapset sekä jäljittelevät että luovat uutta ja muuntavat näkemäänsä. Samalla he mallintavat ja testaavat haaveitaan ja toiveitaan. Mielikuvitus mahdollistaa sen, että lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita, joita he muuten eivät voisi toteuttaa. Leikkiessään lapset voivat käsitellä itselleen vaikeita kokemuksia. Leikissä on turvallista kokeilla, yrittää ja erehtyä.

Leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. Leikki kehittyy ja saa eri muotoja kokemusten karttuessa. Henkilöstön ja lasten sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus luovat perustan ajattelun ja kielen kehitykselle sekä kehittyville leikkitaidoille. Lapset havainnoivat, kokeilevat ja oppivat yhteisön sääntöjä leikissä. Ryhmässä leikkiessään lapset oppivat säätämään tunteitaan ja tahtomistaan sekä huomioimaan toisten ihmisten näkökulmia. Yhteisöllisyys kasvaa leikin kautta ja vahvistaa myönteistä tunneilmastoa.

Leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen työtapana. Pedagogisessa toiminnassa voidaan leikin juonen kehittämisessä ja leikkimaailmojen rakentamisessa yhdistää esimerkiksi draamaa, improvisaatiota tai satuja.

Henkilöstön tulee tiedostaa keskittyneen tutkimisen, spontaanin luovan ilmaisun sekä vauhdikkaiden liikunta- ja peuhausleikkien merkitys lasten hyvinvoinnille ja oppimiselle. Eri tilanteita voi rikastaa leikinomaisuudella. Lorut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu vahvistavat myönteistä ilmapiiriä, mikä tukee oppimista ja hyvinvointia.

Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset inklusiivisten periaatteiden mukaisesti, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Henkilöstön tulee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten leikin kehittymistä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstön fyysinen ja psyykinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä.

Henkilöstön tulee havainnoida ja dokumentoida lasten leikkiä. Leikin havainnointi lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. Havaintoja käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa. Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla.

Pitkäkestoiseen leikkiin tarvitaan aikaa, rauhaa ja tilaa sekä sopivia ja lasten saatavilla olevia leikkivälineitä ja materiaaleja. Oppimisympäristöjen tulee joustaa leikkien mukaan, sillä leikit eivät välttämättä pysy paikallaan niille nimetyissä tiloissa.

Lasten kulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen auttaa henkilöstöä ymmärtämään lasten leikkejä. Myös erilaiset pelit sekä digitaaliset välineet ja sovellukset tarjoavat niihin monenlaisia mahdollisuuksia. Leikkiin kannustavassa oppimisympäristössä myös aikuinen on oppija. Henkilöstö keskustelee leikin merkityksestä ja lasten leikkeihin liittyvistä havainnoista huoltajien kanssa. Tällä tavoin voidaan edistää leikkien jatkumista kotona tai varhaiskasvatuksessa.

4.5 Oppimisen alueet

Oppimisen alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Ne ohjaavat henkilöstöä monipuolisen ja pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Lapsilla on oikeus saada monipuolisia kokemuksia oppimisen eri alueista. Oppimisen alueet eivät ole erikseen toteutettavia, toisistaan irrallisia kokonaisuuksia, vaan niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti. Oppimisen alueet on ryhmitelty esiopetus suunnitelman perusteiden⁹⁵ mukaisesti viideksi kokonaisuudeksi:

- Kielten rikas maailma
- Ilmaisun monet muodot
- Minä ja meidän yhteisömme
- Tutkin ja toimin ympäristössäni
- Kasvan, liikun ja kehityn.

Oppimisen alueita yhdistelevä ja soveltava pedagoginen toiminta mahdollistaa asioiden ja ilmiöiden laaja-alaisen tarkastelun ja tutkimisen. Lasten mielenkiinnon kohteet ja kysymykset ovat toiminnan keskeinen lähtökohta. Aihepiirit voivat nousta esimerkiksi leikeistä, saduista, retkistä tai spontaaneista vuorovaikutustilanteista lasten ja henkilöstön kesken tai lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Tapa, jolla oppimisen alueiden tavoitteita käsitellään, vaihtelee valittujen aihepiirien, tilanteiden ja lasten oppimisen

⁹⁵ Esiopetuksen opetus suunnitelman perusteet 2014

mukaan. Henkilöstön tehtävänä on varmistaa, että pedagoginen toiminta edistää eri-ikäisten lasten kehitystä ja oppimista.

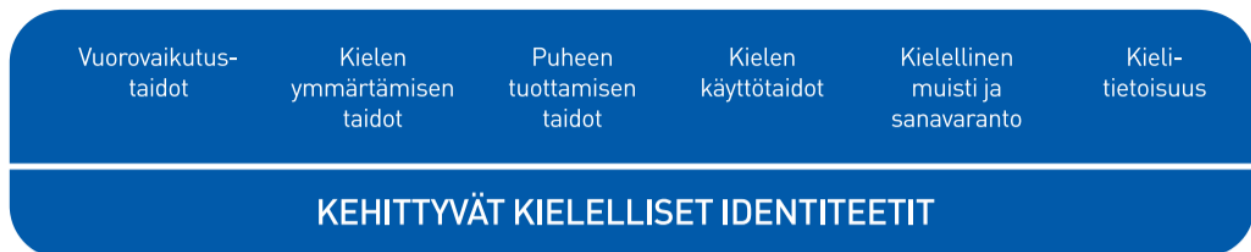
Kielten rikas maailma

Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten **kielellisten taitojen** ja **valmiuksien** sekä **kielellisten identiteettien** kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin. Kielen kehityksen tukeminen kytkeytyy lapsen monilukutaidon kehittymiseen (luku 2.7). Lisäksi se on yhteydessä muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvään laaja-alaiseen osaamiseen. Kehittyvät kielelliset taidot avaavat lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Sen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa. Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen varhaiskasvatuksen kieliympäristö sekä yhteistyö huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksessa lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Kasvatuksessa ja opetuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä, ja että he voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä. Kotien tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään varhaiskasvatuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämä osaltaan tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia varhaiskasvatuksessa käsitellään luvussa 4.6.

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että saman ikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. **Kielelliset identiteetit kehittyvät**, kun lapsia ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.

Kuvio 2. Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa

Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja siitä, että heidän aloitteisiinsa vastataan, ovat tärkeitä. Henkilöstön sensitiivisyys ja reagointi myös lasten non-verbaaleihin viesteihin on keskeistä. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia kommunikoimaan toisten lasten ja henkilöstön kanssa.

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen ja keskusteleminen tukevat lasten sanavarannon kehittymistä. Erilaisissa varhaiskasvatuksen tilanteissa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Tarvittaessa käytetään kuvia, esineitä ja tukiviittomia.

Lasten **puheen tuottamisen taitojen** kehittymistä seurataan ja ohjataan. Lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa sekä aikuisten että toisten lasten kanssa. Tämä auttaa lapsia käyttämään ja ymmärtämään puhuttua kieltä. Lasten kanssa kiinnitetään vähitellen huomiota myös äänensävyihin ja äänenpainoihin.

Lasten **kielen käyttötaitoja** ohjataan ja kielen käyttöä pohditaan yhdessä lasten kanssa eri tilanteissa. Tavoitteena on tilannetietoisien kielen käytön vahvistuminen. Lasten kanssa harjoitellaan kertomista, selittämistä ja puheen vuorottelua. Lisäksi eläytyminen, huumorin käyttö sekä hyvien tapojen opettelu vahvistavat lasten kielen käyttötaitoja. Tutustuminen erilaisiin teksteihin tukee kielen käyttötaitojen kehittymistä ja auttaa lapsia havaitsemaan puhutun ja kirjoitetun kielen eroja.

Lasten kielellinen ilmaisu monipuolistuu, kuoppin heidän **kielellinen muistinsa** ja **sanavarantonsa** laajenee. Henkilöstön tehtävä on tukea tietoisesti tätä kehitystä. Kielellisen muistin kehittymistä tukevat esimerkiksi lorujen ja laululeikkien käyttö. Kielellä leikittely, nimeäminen sekä kuvaavien sanojen käyttäminen edistävät lasten kielellisen muistin ja sanavarannon kehittymistä. Kiireetön keskustelu ja lukeminen sekä tarinoiden kerronta tarjoavat mahdollisuuksia pohtia sanojen ja tekstien merkityksiä ja opetella uusia käsitteitä asiayhteyksissä.

Lähiympäristön eri kielten havainnointi tukee lasten **kielitietoisuuden kehittymistä**. Henkilöstön tehtävänä on herättää ja lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä vähitellen myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielen havainnoinnin ja tutkimisen avulla suunnataan lasten huomiota sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin. Lapsia rohkaistaan kirjoittamaan ja lukemaan leikkillisesti.

Varhaiskasvatuksessa käytetään rikkaita ja vaihtelevia tekstejä. Lasten kanssa tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen. Lapsille kerrotaan tarinoita, ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan. Monilukutaitoa tukevassa varhaiskasvatuksessa puheen rinnalla käytetään muun muassa visuaalisia, auditiivisia ja audiovisuaalisia viestejä sekä tekstejä.

Ilmaisun monet muodot

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten **musiikillisen, kuvallisen, käsityöllisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun** kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lasten ilmaisulle on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen luova yhdisteleminen. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvaa sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Kyky kuvitella ja luoda mielikuvia on keskeistä myös lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle. Kulttuuriperintöön, taiteeseen ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osaamista myös monilukutaidon sekä osallistumisen ja vaikuttamisen osa-alueilla.

Kulttuuri on tärkeä osa lapsen identiteettiä. Varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan mahdollisuuksia nähdä ja kokea monipuolisesti taidetta ja muuta kulttuuria. Taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät kokemukset vahvistavat lasten kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Samalla lapset oppivat ymmärtämään taiteen ja kulttuuriperinnön merkitystä ja arvoa.

Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heitä puhuttelevalla ja innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu tarjoaa lapsia motivoivia keinoja havaintojen, tunteiden ja luovan ajattelun näkyväksi tekemiseen. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan moniaistisesti, erilaisia työtapoja,

oppimisympäristöjä sekä lähiympäristön kulttuuritarjontaa hyödyntäen. Oppimisympäristöjen esteettisyys, innostavuus, saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä ilmaisumuotoihin tutustuttaessa.

Taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Ilmaisun ja oppimisen prosesseissa korostuu kokeilu, tutkiminen, tekemisen eri vaiheiden harjoittelu ja niiden dokumentointi. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja lasten yhteisille luoville prosesseille annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Henkilöstön, lasten ja yhteistyökumppaneiden erityisosaamisen hyödyntäminen rikastuttaa taidekasvatusta.

Varhaiskasvatuksen **musiikillisen ilmaisun** tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsia ohjataan elämykselliseen kuuntelemiseen ja ääniympäristön havainnointiin. Lasten valmiudet hahmottaa musiikkia sekä äänen kestoa, tasoa, sointiväriä ja voimaa kehittyvät leikinomaisen musiikillisen toiminnan kautta. Heidän kanssaan lauletaan, loruillaan, kokeillaan erilaisia soittimia, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan. Lapset saavat kokemuksia perussykkeestä, sanarytmeistä ja keho-soittamisesta. Lapsia rohkaistaan käyttämään mielikuvitustaan ja ilmaisemaan musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita esimerkiksi kertoen, kuvallisesti ilmaisten tai tanssien. Lapset saavat myös kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä sekä pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoitteluprosesseista ja esiintymistilanteiden tuomasta onnistumisen ilosta.

Päiväkodissa tarjotaan lapsille musiikkielämyksiä, joihin lapsi voi itse aktiivisesti osallistua kuuntelemalla, laulamalla, soittamalla tai liikkumalla. Pienille lapsille laulaminen ja loruilu yhdistetään erilaisiin perushoito- ja leikkitalanteisiin. Tavoitteena on, että lasten kiinnostus ja suhde musiikkiin vahvistuu ja että lapset saavat erilaisia musiikillisia kokemuksia.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä. Lapset harjoittavat kuvallista ajatteluaan, havainnointiaan ja kuvien tulkintaa monipuolisen kuvailmaisun avulla. Kuvan tekemisen taitoja kehitetään moniaistisesti sekä yhteyksiä muihin ilmaisun muotoihin rakentaen. Lapset kokeilevat erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja esimerkiksi maalaamalla, piirtämällä, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tekemiään kuvia, taideteoksia, mediasisältöjä, esineitä sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Suunnittelutaitoja, luovaa ongelmaratkaisua, hienomotorisia taitoja, rakenteiden, materiaalien ja tekniikoiden tuntemusta sekä muotoilua harjoitellaan lapsille soveltuvien käsityön teknisen työn ja tekstiilityön työtapojen avulla. Näitä työtapoja voivat olla esimerkiksi muovailu, leikkaaminen, naulaaminen, sahaaminen ja ompelu. **Käsityöllisen ilmaisun** tavoitteena on tarjota lapsille kokeilun, tutkimisen, yhteisöllisen tekemisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa sekä nautintoa työskentelystä, jossa oma luovuus ja kädenjälki näkyvät. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia itse kokeilla, tutkia ja yhdistellä erilaisia materiaaleja

sekä opetella työskentelyssä tarvittavia käsityön tekniikoita. Lapset saavat ideoida ja toteuttaa erilaisia teoksia ja esineitä. Lasten kanssa voidaan tarkastella ja hyödyntää sekä lasten taustoihin liittyviä että paikallisia käsityöperinteitä.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on, että lapset saavat kokea iloa työskentelystä, jossa oma luovuus ja kädenjälki näkyvät. Päiväkodissa kokeillaan ja tutkitaan erilaisia työmenetelmiä, tapoja ja materiaaleja. Myös luonnonmateriaalit huomioidaan esimerkiksi askartelussa. Lapsille annetaan tilaa, aikaa ja rauhaa omalle mielikuvitukselle ja luovalle tekemiselle. Lasten tekemiä töitä arvostetaan ja ne huomioidaan oppimisympäristössä.

Lapsia rohkaistaan **sanalliseen** ja **keholliseen ilmaisuun** esimerkiksi draaman, tanssin ja leikin keinoin. Tavoitteena on, että harjoitukset ja leikit tarjoavat lapsille mahdollisuuden monipuoliseen kielelliseen ja keholliseen kokemukseen, ilmaisuun ja viestintään. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta, toteutetusta ja arvioidusta luovasta prosessista. Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti esimerkiksi lastenkirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja sirkusta.

Sanallisen ja kehollisen ilmaisun tavoitteena on, että lapset saavat mahdollisuuden ilmaisuun ja viestintään sekä monipuolisia kokemuksia erilaisten harjoitusten ja leikkien avulla. Päiväkodissa näitä harjoitellaan sekä ohjatun toiminnan että vapaan leikin kautta. Luemme ja kuuntelemme yhdessä satuja ja katselemme kuvakirjoja, lorutteleme ja käytämme satuhierontaa osana arkea.

Draama on osa lapsen sanallista ja kehollista ilmaisua. Lapset saavat draamalliset kokemuksensa ensimmäisten ikävuosien aikana erilaisten tunnesävyjen kautta aikuisen ollessa kiinteässä vuorovaikutuksessa lapseen. Aikuinen käyttää erilaisia äänenpainoja, ilmeitä ja eleitä, mikä vaikuttaa lapsen kielen oppimiseen jo ennen kuin lapsi ymmärtää varsinaista puhetta. Lapsi tutustuu draaman keinoihin jo pienenä kansanperinteestä siirtyneiden lorujen, hokemien, laulujen, sormileikkien, hyppelyjen ja köröttelyjen kautta. Ne johdattelevat lasta rytmin, liikkeen, sanoilla leikkimisen ja äänensävyjen maailmaan.

Paikallisesti Kinnulassa

Varhaiskasvatuksen opettajat ja lastenhoitajat tietävät ja huomioivat, että satuja ja tarinoita on sekä kerrottava että luettava lapsille. Kasvattajan tulee heittäytyä tarinan rooleihin ja tunnelmiin käyttäen ääntään, eleitään ja ilmeitään vaihtelevasti. Aiheiden valinnassa kasvattaja ottaa huomioon lapsiryhmän kiinnostuksen kohteet sekä lasten kyvyn keskittyä ja eläytyä tarinoihin. Kasvattaja voi myös yhdessä lasten kanssa keksiä tarinoita, tähän hyväksi koettu menetelmä on saduttaminen. Saduttaminen vahvistaa lapsen itsetuntoa, syventää kasvattajan ja lapsen keskinäistä vuorovaikutusta ja antaa kasvattajalle kuvan lapsen hetkisestä kehitystasosta.

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksen kodin ulkopuolella. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään **eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden** sekä **median** näkökulmista. Toiminnassa voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi satuja, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä sekä vierailijoita, vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia. Minä ja meidän yhteisömme -oppimisen alue tukee erityisesti lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (luku 2.7).

Eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan pohtimalla lasten kanssa eri tilanteissa esiintyviä tai lapsia askarruttavia eettisiä kysymyksiä. Teemat voivat liittyä esimerkiksi ystävyyteen, oikean ja väärän erottamiseen, oikeudenmukaisuuteen tai pelon, surun ja ilon aiheisiin. Eettisiä kysymyksiä käsitellään lasten kanssa niin, että he voivat tuntea olonsa turvalliseksi ja hyväksytyksi. Lasten kanssa pohditaan myös ryhmän sääntöjä ja niiden perusteita.

Eettisen ajattelun taitojen kehittämisessä tärkeää on kasvattajan antama käyttäytymisen malli lapselle. Kasvattajan on oltava kaikessa toiminnassaan johdonmukainen. Hänen on sitouduttava yksikössä sovittuihin toimintatapoihin niin, että lapsi ja hänen perheensä kokevat tulleeensa kohdelluksi oikeudenmukaisesti. Tämä edellyttää kasvattajayhteisöltä keskustelua kasvatuseriaatteista ja -käytänteistä. Lasten välisissä erimielisyyksissä keskustellaan siitä, mitä on tapahtunut ja miltä toisesta lapsesta tai aikuisesta tuntuu. Anteeksi pyytämistä ja -antamista harjoitellaan kasvattajan ohjauksen avulla. Lapsen sallitaan myös olla eri mieltä toisen kanssa.

Eettinen kasvatusta perustuu käsitykseen ihmisenä olemisesta. Ihminen on arvokas ja korvaamaton omana itsenään - jokainen erilaisena. Eettisyyteen kasvaminen lähtee varhaisista vuorovaikutuksen kokemuksista. Kun pienen lapsen tarpeisiin vastataan, hyväksytään ja rohkaistaan ilmaisemaan eri tunnetiloja, lapsi kokee olevansa arvokas. Tämä on perusta sille, että hän myöhemmin pystyy laajentamaan kokemuksensa ihmisten välisiin sosiaalisiin taitoihin sekä edelleen elinympäristöönsä. Eettinen kasvatusta on mukana kaikissa päivittäisissä toiminnoissa. Tärkein työväline tässä on kasvattajien ammattietiikka ja oma malli. Lapselle opetetaan käsitys oikeasta ja väärästä sekä ohjataan ymmärtämään syyn ja seurauksen suhteita. Sosiaalinen kasvu edellyttää sääntöjen ja rajojen sisäistämistä ja noudattamista. Kasvattaja ohjaa lasta kunnioittamaan yhteistä omaisuutta ja pitämään siitä huolta. Lapsella tulee olla tilaa pohtia ja keskustella häntä askarruttavista asioista.

Varhaiskasvatusta **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Lasten kanssa voidaan tarkastella myös laajemmin uskontoja ja katsomuksia. Vastaavasti tarkastellaan uskonnottomuutta. Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Luontevia tapoja tarkastella katsomuksia ovat esimerkiksi vuodenkiertoon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet, kuten pukeutuminen tai ruokailu. Lasten ihmettelylle annetaan tilaa, ja heidän kanssaan pohditaan heitä askarruttavia elämänskysymyksiä.

[Kinnulan kunnan varhaiskasvatuksessa huomioidaan juhlapyhät sekä Suomen historiaa. Näiden perinteiden kautta tuodaan esille ja jatketaan suomalaisen kulttuurin kansanperinnettä.](#)

Katsomuskasvatuksessa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Katsomuskasvatusta tukee muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (ks. luku 2.7).

Lähiyhteisön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin sekä hyvän tulevaisuuden rakentamiseen. Lisäksi tarkastellaan lasten kasvuympäristöjen moninaisuutta.

Lapsille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Tärkeitä tiedon lähteitä ovat lapset ja heidän henkilöhistoriansa, lähiyhteisön jäsenet, esineistöt ja ympäristöt. Lisäksi voidaan hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta heidän omasta kulttuuriperinnöstään. Menneeseen aikaan voidaan tutustua esimerkiksi lasten isovanhempien lapsuuden leikkien ja musiikin avulla.

Nykyhetkeä tarkastellaan käsittelemällä lasten kanssa heitä askarruttavia tai kiinnostavia ajankohtaisia asioita. Lasten kanssa tarkastellaan myös lähiyhteisön moninaisuutta sitä kunnioittaen. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus. Tavoitteena on kasvattaa lapsia ymmärtämään, että ihmiset ovat erilaisia mutta samanarvoisia.

Menneisyyden ja nykyisyyden lisäksi on tärkeää pohtia tulevaisuutta ja sitä, miten voimme vaikuttaa suotuisan tulevaisuuden toteutumiseen. Tulevaisuuden pohdinta voi liittyä esimerkiksi tulevan vuodenajan leikkien tai oman oppimisympäristön suunnitteluun. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi rakentaa tulevaisuuden mielikuvitusmaailmoja tai pohtia tulevaa lapsia kiinnostavien ammattien kautta.

Kasvattajan tehtävänä on havainnoida lapsen kiinnostuksen heräämistä menneisyyteen ja nykyisyyteen. Asioita käsitellään ja tutkitaan lapsen kanssa keskustellen ja havainnollistaen erilaisten esineiden ja dokumenttien avulla sekä hyödyntäen tieto- ja viestintäteknologiaa. Retket lähiympäristöön ja erilaisiin kohteisiin esimerkiksi kirjastoon, taidenäyttelyyn, vanhainkotiin tai historialliseen kohteeseen tuovat lapselle oman kulttuurin tuntemusta ja avartavat lapsen kokemusmaailmaa.

Paikallisesti Kinnulassa

Kinnulassa tehdään lähiyhteisöä tutuksi esimerkiksi vanhempien ammatteihin tutustumisen kautta. Voimme vierailla lähiympäristön yrityksissä tai vanhemmat voivat esitellä ammattejaan päiväkodilla. Yhteistyössä koulun kanssa järjestämme teemapäiviä esimerkiksi liikenneturvallisuuteen tai palo- ja pelastustoimintaan liittyen. Teemme retkiä erilaisiin ympäristöihin mm. luontoon, opettelemme asiointia kaupassa ja postissa sekä vierailimme vanhusten palvelutaloilla ja pyydämme eri toimijoita vierailemaan myös päiväkotiin.

Varhaiskasvatuksessa **mediakasvatuksen** tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään yhteisössään. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Lasten elämään liittyvää mediasisältöä ja sen todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla harjoitellaan kehittyvää lähde- ja mediakriittisyyttä. Lapsia

ohjataan käyttämään mediaa vastuullisesti ottaen huomioon oma ja toisten hyvinvointi. Mediassa esiintyviä teemoja voidaan käsitellä lasten kanssa esimerkiksi liikunnallisissa leikeissä, piirtämällä tai draaman keinoin.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Varhaiskasvatus tukee lasten **matemaattisen ajattelun** kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös **ympäristökasvatusta** ja **teknologiakasvatusta**. Oppimisympäristöihin liittyvät omakohtaiset havainnot, kokemukset ja elämykset auttavat lapsia ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita sekä kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Lasten kehittyvä taito nimetä asioita sekä käyttää erilaisia käsitteitä edistää monilukutaitoa.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa **matemaattisen ajattelunsa** eri vaiheissa oleville lapsille. Lapset tutustuvat matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisen ja leikinomaisen toiminnan myötä. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa ja

lähiympäristössä ilmeneviin muotoihin, määriin ja muutoksiin. Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan ilmaisemalla ja tarkastelemalla niitä esimerkiksi kehollisesti tai eri välineiden ja kuvien avulla. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia luokitella, vertailla ja asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia ja muutoksia. Lapsia kannustetaan myös oppimisympäristöön liittyvien ongelmien löytämisessä, pohtimisessa ja päättelyssä sekä ratkaisujen etsimisessä.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti vuorovaikutteisissa tilanteissa, esimerkiksi leikkiä ja lapsia houkuttelevia materiaaleja hyödyntäen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä ja taitojen karttuessa liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukujonotaitoja ja nimeämistä voidaan kehittää esimerkiksi lorujen ja riimien avulla. Lasten kanssa kokeillaan mittaamista ja harjoitellaan sijainti- ja suhdekäsitteitä esimerkiksi liikuntaleikeissä, piirtäen tai eri välineiden avulla.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tilan ja tason hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan kappaleita ja muotoja sekä leikkimään niillä. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Aikakäsitettä avataan esimerkiksi vuorokauden- ja vuodenaikojen havainnoimalla.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestävä elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Lähiluonto sekä rakennettu ympäristö ovat sekä oppimisen kohteita että oppimisympäristöjä.

Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä retkeily sekä ympäristön tutkiminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. Myönteisten kokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja lähiympäristöstä ja hänen ympäristösuhteensa vahvistuu. Luonnon ilmiöitä havainnoidaan eri aistein ja eri vuodenaikoina. Niistä keskustellaan ja niitä tutkitaan. Samalla opetellaan ympäristöön liittyvien käsitteiden käyttöä. Eri kasvi- ja eläinlajien tunnistamisen harjoittelu vahvistaa luonnon tuntemusta. Lasten kanssa opetellaan etsimään tietoa heitä kiinnostavista asioista. Luonto voi olla myös esteettisen kokemuksen ja rauhoittumisen paikka.

Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään kestävä elämäntapaan kasvamista sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittamista. Näitä käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin. On tärkeä huolehtia siitä, että lapset kokevat voivansa omilla teoillaan vaikuttaa kestävä elämäntapaan mutta ilman että heidän tarvitsee kantaa lapsina liian suurta vastuuta kestävä elämäntavan ylläpitämisestä.

Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään päätelmiä.

Lasten kanssa havainnoidaan arjessa esiintyviä teknisiä ratkaisuja ja tutustutaan digitaalisiin laitteisiin ja sovelluksiin sekä niiden toimintaan. Erityistä huomiota kiinnitetään koneiden ja laitteiden turvalliseen

käyttöön. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia toteuttaa omia ideoitaan esimerkiksi rakennellen eri materiaaleista sekä kokeilla eri laitteiden toimintaa. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Pulmia ratkotaan ja onnistumisista iloitaan yhdessä. Tavoite on, että lasten omakohtaisten kokemusten myötä herää ymmärrys siitä, että teknologia on ihmisen toiminnan aikaansaamaa. Toiminnassa voidaan hyödyntää lähiympäristön teknologisia ratkaisuja, esimerkiksi leluja ja muita arjen teknologisia ratkaisuja, ja tutkia niiden toimintaperiaatteita.

Paikallisesti Kinnulassa

Varhaiskasvatuksessa kiinnitämme huomiota oppimisympäristön laajentamiseen ja sen hyödyntämiseen mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Kokonaisuuteen kuuluu myös fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen oppimisympäristö eli turvallinen, lapsen osallisuuteen perustuva ilmapiiri. Arjen tilanteissa lapsilta tulee usein matemaattisiin käsitteisiin, ympäristöön ja teknologiaan liittyviä huomioita. Lapsen arjessa läsnä oleva aikuinen tunnistaa tilanteet ja hyödyntää ne osaksi pedagogista toimintaa.

Lapsia ohjataan pohtimaan, kokeilemaan ja löytämään ratkaisuja. Teknologian avulla etsitään lisätietoa ja rikastetaan toimintaa kuvaamalla mielenkiinnon kohteita, mittaamalla reittien etäisyyksiä sekä dokumentoimalla kokemuksia ja opittuja asioita. Henkilöstö herättää ja laajentaa lasten mielenkiinnon kohteita uusiin asioihin, lapsiryhmän tarpeiden ja tavoitteiden mukaisesti. Kun ympärillämme oleva luonto on osa jokapäiväistä oppimisympäristöä kaiken ikäisillä, syntyy luontoa kunnioittava luontosuhde jo pienestä pitäen. Toiminnassa huomioidaan kestävä kehitys.

Lapsen omakohtaiset havainnot ja kokemukset ympäristöstä rakentavat hänen maailmankuvaansa. Yhdessä kasvattajan kanssa lapsi oppii tutkimaan, päättämään, tekemään ennako-oletuksia ja havainnoimaan ympäristön monimuotoisuutta sekä ymmärtämään ihmisen ja luonnon välistä vuorovaikutusta.

Matemaattinen ajattelu ja oppiminen tapahtuvat arkisissa tilanteissa. Esimerkiksi oma keho on pienen lapsen luonteva työkalu matemaattisten käsitteiden omaksumiselle. Kasvattajan tehtävänä on sanoittaa lapselle arjen eri tilanteissa matemaattisia käsitteitä. Lapsen kasvaessa korostuu oppimisympäristön tarjoamien virikkeiden merkitys. Matemaattisia taitoja voidaan harjoitella erilaisissa oppimisympäristöissä esimerkiksi laskien, luokitellen sekä verraten ympäristön asioita ja esineitä.

Varhaiskasvatuksessa lapselle mahdollistetaan erilaisten teknologisten ratkaisujen tutkiminen hänen omien mielenkiinnon kohteidensa mukaan. Ympäristössä esiintyviä teknologisia ratkaisuja pohditaan vuorovaikutuksessa kasvattajan ja muun lapsiryhmän kanssa. Lapset tutustuvat teknologiaan erilaisin varhaiskasvatukselle tyypillisin toimintatavoin.

Kasvan, liikun ja kehityn

Kasvan, liikun ja kehityn -oppimisen alueeseen sisältyy **liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Tämä oppimisen alue tukee erityisesti itsestä huolehtimiseen ja arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti sekä kokemaan liikunnan iloa. Lapsia kannustetaan ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin kaikkina vuodenaikoina. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on riittävästi mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikuntaan sekä sisällä että ulkona. Liikuntakasvatuksen tulee olla säännöllistä, lapsilähtöistä, monipuolista ja tavoitteellista. Riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeää lapsen terveille kasvuille, kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Fyysisellä aktiivisuudella tarkoitetaan erilaisia ja kuormittavuudeltaan eritasoisia liikunnan tapoja, kuten leikkimistä sisällä ja ulkona, retkeilyä sekä ohjattua liikuntaa. Ryhmässä liikkuminen kehittää

lasten sosiaalisia taitoja, kuten vuorovaikutus- ja itsesäätelytaitoja. Fyysisen aktiivisuuden tulee olla luonteva osa lapsen päivää. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia innostetaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on kehittää lasten kehontuntemusta ja -hallintaa sekä motorisia perustaitoja, kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja. Liikkumisessa hyödynnetään eri aisteja sekä erilaisista materiaaleista valmistettuja, liikkumaan innostavia välineitä. Lasten liikkumisen tulee vaihdella luontevasti kestoltaan, intensiteetiltään ja nopeudeltaan. Lasten tulee saada kokemuksia yksin, parin ja ryhmän kanssa liikkumisesta. Varhaiskasvatuksessa lapset saavat kokemuksia erilaisista liikuntaleikeistä, kuten perinteisistä pihaleikeistä sekä satu- tai musiikkiliikunnasta. Eri vuodenaikojä tulee hyödyntää siten, että lapset saavat mahdollisuuksia opetella kullekin vuodenaikalle tyypillisiä tapoja ulkoilla.

Säännöllisellä ja ohjatulla liikunnalla on tärkeä merkitys lasten kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoriselle oppimiselle. Tämän vuoksi lasten motoristen taitojen suunnitelmallinen havainnointi on tärkeää. Henkilöstön tulee suunnitella päivän rakenne, sisä- ja ulkoympäristö sekä toiminnan sisällöt niin, että lapset voivat monipuolisesti nauttia liikkumisesta eri tilanteissa. Liikuntavälineiden tulee olla lasten käytettävissä myös omaehtoisen liikunnan ja leikin aikana. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan liikuntavälineiden turvallisuus.

Paikallisesti Kinnulassa

Kinnulan varhaiskasvatuksen ja sen kehittämisen yksi painopistealue on liikunnan lisääminen varhaiskasvatukseen sekä lasten ja perheiden liikunnallisen elämäntavan tukeminen. Kinnula on mukana valtakunnallisessa [Liikkuva varhaiskasvatus](#) -ohjelmassa, jonka tavoitteena on edistää lasten mahdollisuutta päivittäiseen liikkumiseen ja liikunnan iloon. ”Lapsella on tarve ja oikeus liikkua joka päivä. Lapsen päivittäisen vähintään kolmen tunnin fyysisen aktiivisuuden suositus koostuu kuormittavuudeltaan monipuolisesta liikkumisesta: kevyestä liikunnasta ja reippaasta ulkoilusta sekä erittäin vauhdikkaasta fyysisestä aktiivisuudesta. Lapselle tulee antaa mahdollisuus myös rentoutumiseen ja rauhoittumiseen. Päivittäinen liikunta on lapselle yhtä tärkeää kuin riittävä uni ja terveellinen ravinto.” (Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset 2016, OKM)

Kuva 1: Suositeltava fyysinen aktiivisuus koostuu päivän mittaan kuormittavuudeltaan erilaisista arjen touhuista. (OKM 2016)

Ohjattujen liikuntatuokioiden lisäksi henkilöstön tehtävänä on luoda oppimisympäristö ja toiminta liikumisen mahdollistavaksi ja siihen houkuttelevaksi. Lapsilla tulee olla riittävästi ulkoilua ja liikkumiseen houkuttelevia tiloja ja välineitä. Päiväkodin sääntöjä tulee tarkastella turvallisuuden, mutta myös liikkumisen mahdollistamisen ja sen estämisen näkökulmasta. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on tärkeä osa liikuntakasvatusta. Varhaiskasvatuskeskusteluissa pohditaan huoltajien kanssa perheen liikuntatottumuksia ja varhaiskasvatuksessa järjestetään perheille liikunnallisia tapahtumia. Monipuolisen toiminnan avulla lasten ja perheiden on mahdollista löytää kullekin sopiva ja mieleinen tapa harrastaa liikuntaa.

Liikuntakasvatuksen suunnittelussa hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan koulukeskuksen liikuntasalia ja välineitä. Liikuntatuokioiden suunnitteluun sekä yksilöiden että ryhmien tavoitteiden mukaisesti. Pihaa ja lähiympäristöä hyödynnetään osana liikkumista. Talvisin hiihtäminen onnistuu viereisellä pellolla ja leikkipuistossa on luistinrata. Retkeily luonnossa, ohjatut liikuntatuokioiden ja vuodenaikoihin liittyvät liikuntamahdollisuudet näkyvät toiminnassa. Kinnulan varhaiskasvatuksessa kiinnitetään ryhmien varhaiskasvatussuunnitelmia laadittaessa huomio laaditaan vuosittain siihen, että suunnitelmassa on liikuntaa monipuolisesti päivittäisessä toiminnassa.

Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokattomuksia. Lapsia ohjataan omatoimiseen ruokailuun ja monipuoliseen, riittävään syömiseen. Päivittäiset ateriahetket järjestetään kiireettömässä ilmapiirissä opetellen ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja sekä yhdessä syömiseen kulttuuria. Eri aistien avulla ja tutkimalla tutustutaan ruokiin, niiden alkuperään, ulkonäköön, koostumukseen ja makuominaisuuksiin. Ruoasta keskusteleminen, tarinat ja laulut edistävät lasten ruokasanaston kehittymistä.

Päiväkodissa ruokailu tapahtuu omassa ryhmätallassa tai ruokasalissa. Kummassakin mallissa ruokailu toteutetaan pienryhmissä niin, että kasvattaja ruokailee yhdessä lasten kanssa. Hän luo rauhallisen ja kiireettömän ilmapiirin, ohjaa ja kannustaa lapsia keskusteluun. Ruokailussa lasta kannustetaan omatoimisuuteen, itsenäisyyteen ja ruokailutapojen oppimiseen sekä ennakkoluulottomuuteen uusien makujen suhteen. Varhaiskasvatuksen pedagogisia tehtäviä ovat mm. ovat lapsen tutustuttaminen erilaisiin ruokiin ja hyviin ruokatapoihin. Positiivinen ruokapuhe on tärkeää. Ruokailussa tuetaan lapsen osallisuutta antamalla lapselle mahdollisuus vaikuttaa siihen, mitä ja kuinka paljon hän syö ja tekemällä itse kaikki se, mihin hän pystyy. Pienten lasten kohdalla mahdollistetaan lapsen tutustuminen ruokaan esim. sormiruokailulla. Kinnulan varhaiskasvatuksessa noudatetaan Varhaiskasvatuksen ruokailusuosituksia-asiakirjaa.

Varhaiskasvatuksessa pohditaan yhdessä lasten kanssa **terveyteen** ja **turvallisuuteen** liittyviä asioita. Lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään sekä henkilökohtaisesta hygieniastaan tuetaan. Lasten kanssa keskustellaan liikkumisen, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa opetellaan turvallisuuteen liittyviä asioita päivittäisissä tilanteissa. Näitä voivat olla muun muassa pukeutumis-, ruokailu-, leikki- sekä ulkoilutilanteet. Lasten ikätasoista uteliaisuutta seksuaalisuuteen ja kehoon ohjataan kunnioittavasti. Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumista ja turvalliseen liikkumiseen liittyviä sääntöjä ja tapoja. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä.

Lapsen hyvinvointi koostuu riittävästä levosta, ravinnosta, liikunnasta ja mielekkästä ikätasoisesta tekemisestä. Satu- ja musiikkihetkellä turvataan lapsen mahdollisuus päivittäiseen rauhoittumiseen ja aistilepoon. Satuhetkellä voidaan käyttää mm. satuja, musiikkia ja rentoutusohjelmia. Huone on hämärä ja rauhallinen. Lapsia ei pakoteta pysymään hereillä eikä heitä myöskään pakoteta nukkumaan. Toiminta on lapsilähtöistä ja lapsen parhaaseen ja kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin tähtäävää.

Kasvattajan tehtävänä on arjen tilanteissa sanoittaa lapselle terveyteen ja turvallisuuteen liittyviä havaintoja sekä yhdessä lapsen kanssa pohtia ratkaisuja ja toimintatapoja eri tilanteissa. Kasvattaja tukee huoltajaa lapsen terveyteen liittyvissä kysymyksissä ja tarvittaessa ohjaa huoltajan asiantuntijan luokse.

Lapsen henkilökohtainen hyvinvointi turvataan kunnioittamalla lapsen yksilöllisyyttä ja ainutkertaisuutta. Kasvattajan tehtävänä on pohtia yhdessä huoltajien kanssa sitä, miten lapsen itsetuntoa ja myönteistä minäkäsitystä voidaan tukea. Kasvattaja pitää huolta, että lapsi saa myönteisiä kokemuksia kehityksestään, toimiessaan ja leikkiessään sosiaalisessa yhteisössä. Hän huomioi lapsen yksilölliset, persoonalliset, kehitykselliset ja kulttuurilliset tarpeet.

5. Lapsen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada yleistä, tehostettua tai erityistä tukea siten kuin varhaiskasvatuslaissa on säädetty⁹⁶. Oikea-aikaisella, yksilöllisesti kohdennetulla ja lapsen tarpeiden mukaisella tuella edistetään lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla ehkäistään lapsen ongelmien kasvamista ja monimuotoistumista sekä riskiä syrjäytyä.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen, kehitykseen ja hyvinvointiin liittyvät tarpeet. Lasta kuullaan lapsen ikä ja kehitys huomioiden. Varhaiskasvatuksessa tuki rakentuu lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä. Lapsen tarvitsema tuki ja toimenpiteet kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä⁹⁷ on velvollinen antamaan lapselle hänen tarvitsemaansa tukea päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Lapsen tuen tarve arvioidaan ja tukea järjestetään viivytyksettä. Tuki varhaiskasvatuksessa järjestetään yleisenä, tehostettuna ja erityisenä tukena inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Jokaisella lapsella on lähtökohtaisesti oikeus saada tukea omassa lapsiryhmässään erilaisin joustavin järjestelyin. Mikäli lapsen tuen tarpeet sitä edellyttävät, lapsella on oikeus osallistua varhaiskasvatukseen pienryhmässä tai erityisryhmässä.

Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen.

Tuen järjestämisen ja toteuttamisen vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää tuen järjestämisen käytännöistä, toteuttamisesta, toimintatavoista ja arvioinnista päiväkodissa ja perhepäivähoidossa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi annettavan tuen vaikuttavuutta ja riittävyttä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää yhteistyörakenteista, vastuista ja toimintatavoista liittyen huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön sekä monialaiseen yhteistyöhön. Monialaisen yhteistyön osalta päätetään myös työnjako eri toimijoiden kanssa tuen järjestämisessä. Varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden tulee osallistua arvioinnin tekemiseen, jos tuen tarpeen arviointi sitä edellyttää⁹⁸.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että lapsen oikeus saada varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja sekä varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämiä tulkitsemis- ja avustamispalveluja ja apuvälineitä toteutuu⁹⁹.

⁹⁶ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

⁹⁷ Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

⁹⁸ Varhaiskasvatuslaki 15 d §

⁹⁹ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

Päätöksen tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista tekee varhaiskasvatuksen järjestämistä vastaava kunta¹⁰⁰. Jos kyseessä on yksityisen palveluntuottajan tuottama varhaiskasvatus, päätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta.

Jos tukea tarvitseva lapsi osallistuu useamman kuin yhden varhaiskasvatuksen järjestäjän¹⁰¹ varhaiskasvatukseen, on tuki suunniteltava, toteutettava ja arvioitava yhteistyössä¹⁰².

Tuen tarpeen arviointi, tuen antaminen sekä toimintakulttuurin ja toimintatapojen kehittäminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnsä ja vastuidensa mukaan.

Toimipaikan johtaja vastaa varhaiskasvatuksessa annettavasta laadukkaasta tuesta, sen toteutumisesta ja henkilöstön ajantasaisesta osaamisesta lasten tuen tarpeita vastaavalla tavalla¹⁰³. Johtaja huolehtii, että henkilöstö suunnittelee lapsen tuen osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Suunniteltu tuki arvioidaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa.

Lapsella on oikeus varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluihin ja opetukseen hänen tuen tarpeensa sitä edellyttäessä. Erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden ja niiden toteuttamisen suunnitteluun ja arviointiin tarvittaessa. Erityisopettajan antama tuki voi olla lapsikohtaista ja/tai ryhmässä toteutettavaa opetusta¹⁰⁴. Tuki voi olla säännöllistä, osa- tai kokoaikaista. Sitä voidaan toteuttaa samanaikaisopetuksena tai yhteisopettajuutena lapsen ryhmän opettajan kanssa. Erityisopettajan asiantuntemusta hyödynnetään myös henkilöstön ja huoltajien konsultoinnissa¹⁰⁵. Varhaiskasvatuksen opettajaksi ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettajaksi kelpoinen henkilö on vastuussa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavasta tuen suunnittelusta ja toteuttamisen arvioinnista.

Perhepäivähoitaja vastaa ryhmänsä lasten tuen toteuttamisesta. Tuen suunnittelu ja arviointi voidaan tehdä yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajan ja/tai erityisopettajan kanssa¹⁰⁶. Lapsen edun sitä edellyttäessä, voidaan yhteistyössä huoltajan kanssa keskustella, että lapsi siirtyy päiväkotiin saadakseen tarvitsemaansa tukea.

Varhaiskasvatuksessa voi olla lapsi- tai ryhmäkohtaisia avustajia¹⁰⁷, joiden tehtävänä on tukea lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan. Tämä voi myös tarkoittaa esimerkiksi sitä, että avustaja auttaa muita lapsia, kun varhaiskasvatuksen opettaja toimii tukea tarvitsevan lapsen kanssa ja tuo vuorovaikutustilanteeseen lapsen yksilöllisiin tavoitteisiin liittyviä pedagogisia sisältöjä.

Kinnulan kunnassa lapsen tuki tarjotaan Silkkilinnan päiväkodissa. Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet ja tuen tarpeet, jotka kuvataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa ja muissa mahdollisissa pedagogisissa asiakirjoissa. Jotta tukitoimet vastaavat mahdollisimman hyvin lapsen tuen tarpeita, kasvattaja arvioi omaa toimintaansa ja sen vaikuttavuutta sekä havainnoi lapsen toimintaa, kehittymistä ja oppimista. Kasvattaja pitää myös yllä keskustelua ja arviointia huoltajan ja muiden yhteistyötahojen kanssa. Kaikki varhaiskasvatustiimin jäsenet sitoutuvat toimimaan yhteisten linjausten ja sopimusten mukaisesti.

¹⁰⁰ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

¹⁰¹ Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

¹⁰² Varhaiskasvatuslaki 15 b §

¹⁰³ Varhaiskasvatuslaki 31 §

¹⁰⁴ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

¹⁰⁵ Varhaiskasvatuslaki 15 d §

¹⁰⁶ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

¹⁰⁷ Varhaiskasvatuslaki 35 ja 38 §

Lapsen tuen tarpeen arvioinnin lähtökohtana ovat sekä huoltajien että henkilökunnan havainnot arjen tilanteista. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja on henkilökunnan tukena tuen tarpeiden arvioinnissa. Tuen tarpeen arvioinnissa voidaan hyödyntää tarkoituksenmukaisesti saatavilla olevaa arviointimateriaalia.

Perhepäivähoidossa olevan lapsen tuen tarpeita arvioidaan yhteistyössä perhepäivähoitajan, huoltajien, varhaiskasvatuksen päällikön sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Myös perhepäivähoidossa oleva lapsi voidaan siirtää tehostetun tuen piiriin pedagogisen arvion kautta. Perhepäivähoidon osalta pedagogisen arvion laatimisesta vastaa varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhdessä perhepäivähoitajan sekä varhaiskasvatuspäällikön kanssa. Perhepäivähoidossa käytetään pääosin yleisen tuen keinoja. Jos lapsi tarvitsee tehostettua tai erityistä tukea ja/tai rakenteellisia tukitoimia (esim. avustajan tuki), lapsi pyritään siirtämään perhepäivähoidon sijasta päiväkotiin sopivan paikan löytyessä.

5.2 Yhteistyö tuen aikana

Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa sekä tarvitsemaansa tukea¹⁰⁸. Lapsen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä.

Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajan ja varhaiskasvatuksen henkilöstön jaettu tieto lapsesta ja hänen tarpeistaan on lähtökohta varhaisen ja riittävän tuen antamiseen. Huoltajan kanssa keskustellaan lapsen oikeudesta tukeen, tuen järjestämisen keskeisistä periaatteista sekä lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä huomioidaan.¹⁰⁹

Huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajalle annetaan tietoa lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta.¹¹⁰ Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia. Lapsen tuen toteuttamisen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten silloin, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön.

Lapsi voi saada tukea myös muiden lapsia ja perheitä koskevien palvelujen kautta. On tärkeää, että paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä.¹¹¹

Kun kasvattajalla herää huoli, joka liittyy lapsen oppimiseen tai kehitykseen, hän keskustelee havainnoistaan huoltajien ja ryhmän muiden kasvattajien kanssa. Perhepäivähoitajat keskustelevat heränneestä huolesta huoltajien ja varhaiskasvatuspäällikön kanssa. Huoltajan ja kasvattajan välistä yhteistyötä tiivistetään, kun lapsella todetaan tuen tarvetta oppimisessa tai kehityksessä. Huoltajalle annetaan tietoa lapsen tukemisen prosessista, jotta huoltaja pystyy sitoutumaan lapsen tukemiseen yhteistyössä kasvattajien kanssa. Lapsi otetaan mukaan yhteistyöhön huoltajan kanssa sovitulla tavalla. Lapsen ja huoltajan välisen yhteistyön näkökulma lasta tuettaessa on positiivinen ja lapselle ja huoltajalle korostetaan lapsen vahvuuksia. Lapselle suunniteltujen tukitoimien pohjana ovat lapsen vahvuudet.

Kinnulassa lapset ohjautuvat varhaiskasvatuspalveluihin keskitetyn palveluohjauksen kautta. Jos varhaiskasvatuspalveluihin hakeutumisen yhteydessä ilmenee, että lapsella on vaativa sairaus, diagnoosi tai muu syy, on varhaiskasvatuspäällikkö huoltajien suostumuksella yhteydessä varhaiskasvatuksen

¹⁰⁸ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

¹⁰⁹ Varhaiskasvatuslaki 15 d §, 4. momentti

¹¹⁰ Varhaiskasvatuslaki 40–41 §

¹¹¹ Varhaiskasvatuslaki 7 § ja HE 40/2018 vp, s. 87–88

erityisopettajaan. Yhteistyössä huoltajien kanssa sovitaan varhaiskasvatuksen aloitukseen liittyvistä käytänteistä, joita voi olla mm. varhaiskasvatuksen erityisopettajan tutustumiskäynti lapsen kotona tai varhaiskasvatuspaikassa. Saatujen tietojen pohjalta lapsi sijoitetaan varhaiskasvatuspaikkaan ja lapsen tarvitsema tuki järjestetään sinne monialaisessa yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan, varhaiskasvatuspäällikön ja muiden lapsen yhteistyötahojen kanssa.

Varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluita järjestetään Kinnulassa tarpeen mukaan. Työ on pääsääntöisesti lapsiryhmien toiminnan havainnointia, konsultointia ja tukemisen käytäntöjen suunnittelua yhdessä henkilöstön kanssa. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan käynnistä lapsiryhmässä tiedotetaan vanhemmille sähköisessä järjestelmässä. Käyntien määrä sovitaan yhteistyössä henkilöstön kanssa ja tarvetta arvioidaan toimintakauden aikana.

Rakenteellisia tukitoimenpiteitä -- ryhmäkoon pienentämistä, ryhmäavustajaa tai henkilökohtaista avustajaa -- voidaan käyttää, jos pedagogiset tukitoimet eivät riitä. Rakenteellisia tukitoimien kohdentumisesta lapselle keskustellaan huoltajien kanssa. Tehostetussa ja erityisessä tuessa olevien lasten kohdalla rakenteelliset tukitoimet kirjataan tehtävään tuen hallintopäätökseen.

Hyvinvointia tukevat järjestelyt suunnitellaan yhteistyössä tarvittaessa lastenneuvolan, kasvatus- ja perheneuvolan ja lasten- ja perheiden sosiaalipalveluiden kanssa.

Monialainen yhteistyö

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Yhteistyökäytännöt ja periaatteet tulee sopia lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvolan ja muiden sosiaalitoimen palvelujen kanssa niitä tilanteita varten, joissa neuvotellaan lapsen asioista tai edellytetään viranomaisten puuttumista. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tietojen vaihtoa koskevia säännöksiä¹¹².

Kinnulassa monialaisen yhteistyön asiantuntijoita ovat päiväkodin henkilöstön ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan lisäksi neuvolan terveydenhoitaja, psykologi, fysioterapeutti, puhe- ja toimintaterapeutti, perheneuvolan ja sosiaalityön ammattilaiset, varhaiskasvatuspäällikkö ja sivistysjohtaja.

Varhaiskasvatusta järjestetään myös erikoissairaanhoidon piirissä. Varhaiskasvatuspalvelujen ja sairaalan tai muun vastaavan tahon keskinäisellä yhteistyöllä varmistetaan varhaiskasvatuksen jatkuvuus lapsen kunnon ja jaksamisen mukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen turvallisten ihmissuhteiden säilymiseen.

Lapsi voi vaikean vammaisuuden tai sairauden vuoksi tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta¹¹³. Päätös pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamiseen liittyvistä seikoista. Pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisen vaihtoehtoista määrätään Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa¹¹⁴.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden opetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti kolmella eri tavalla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.

¹¹² Varhaiskasvatuslaki 40–42 §

¹¹³ Oppivelvollisuuslaki (1214/2020) 2 § 3 momentti

¹¹⁴ Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, luku 5.5 Erityinen tuki

lapsen tarvitsemia pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tukitoimia. Aloite lapsen tuen vahvistamisesta voi tulla ryhmän henkilöstöltä, huoltajalta tai muilta asiantuntijoilta.

Lapsella on oikeus saada tukea sopivalla tuen tasolla heti, kun tuen tarve on havaittu. Lapsen tuen saanti ei edellytä lääketieteellistä diagnoosia tai muuta terveydenhuollon tai sosiaalihuollon lausuntoa. Lapsella on myös oikeus tuen palveluihin ja apuvälineisiin tuen tarpeen mukaan¹¹⁸. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa niistä tukitoimista ja apuvälineistä, joita lapsi tarvitsee varhaiskasvatukseen osallistumisensa. Tällaisia ovat esimerkiksi

- liikkumiseen ja muihin fyysisiin toimintoihin liittyvät järjestelyt, kuten pyörätuoliliuskat ja kaiteet tai
- lapsen kommunikaatioon, näköön, kuuloon, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen liittyvät apuvälineet, kuten kommunikointia tukevat lelut, digitaaliset sovellukset, pelit tai äänikirjat.

Varhaiskasvatuksessa käytettävät tuen tasot ovat yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki. Tuen tasojen välillä siirrytään joustavasti ja tuen taso arvioidaan aina tapauskohtaisesti. Tehostetun tai erityisen tuen edellytyksenä ei ole, että lapsi on ensin saanut muulle tasolle kuulunutta tukea. Tehostettua tai erityistä tukea saava lapsi on otettava huomioon päiväkodin ja perhepäivähoidon henkilöstön mitoituksessa¹¹⁹.

Yleinen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada hänen yksilöllisen kehityksensä, oppimisensa tai hyvinvointinsa edellyttämää yleistä tukea heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Yleistä tukea toteutetaan lapsen omassa ryhmässä.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Yleinen tuki muodostuu yksittäisistä tuen muodoista, esimerkiksi yksittäisistä pedagogisista ratkaisuista sekä tukitoimista, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lapsen tuki on lyhytkestoista ja/tai intensiteetiltään matalampaa verrattuna tehostettuun ja erityiseen tukeen. Lapsen yksilöllisiin tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi soveltuvia materiaaleja, välineitä, opetusohjelmia tai osa-aikaista erityisopettajan antamaa tukea.

Yleinen tuki ei edellytä hallintopäätöksen antamista, vaan tukea annetaan aina tuen tarpeen ilmetessä. Yleinen tuki järjestetään varhaiskasvatuksen opettajan ja muun henkilöstön yhteistyössä. Mahdollisista tukipalveluista, kuten tulkitsemis- ja avustamispalveluista ja apuvälineistä, tehdään hallinnollinen päätös¹²⁰.

Yleinen tuki on pedagogista, kasvatuksellista ja hoidollista tukea, joka kuuluu kaikille lapsille. Jokaisella lapsella on oikeus saada tukea oppimisensa ja kasvuunsa. Lapsi voi tarvita tukea kehityksen eri osa-alueilla eripituisia jaksoja. Yleisen tuen antaminen on kaikkien kasvatusvastuussa olevien henkilöiden tehtävä ja se kuuluu kaikkeen varhaiskasvatuksen toimintaan. Varhaiskasvatuksen henkilöstö kohtaa lapsen hyväksyen ja ymmärtäen. Lapsen kehitykseen kuuluu haastavia vaiheita, tästä syystä lapsen normaalin kehityksen ja siihen liittyvien riskien tunnistaminen on välttämätöntä. Tämä edellyttää henkilöstön perusosaamisen ylläpitoa ja vahvistamista sekä myönteistä suhtautumista kasvun ja kehityksen mahdollisuuksiin.

Yleinen tuki perustuu varhaiskasvatuksessa lapsen toiminnan havainnointiin erilaisissa arjen tilanteissa ja oppimisympäristön arviointiin ja suunnitteluun. Vanhempien ja henkilöstön havainnoista keskustellaan yhdessä ja sovitaan, kuinka lapsen vahvuudet huomioidaan lapsiryhmän toiminnassa ja mitä tukitoimia otetaan käyttöön. Henkilöstön tukena toimii varhaiserityisopettaja ja tarvittaessa työskennellään monialaisesti lasta hoitavien tai tutkivien tahojen kanssa. Yhdessä sovitut, lapsen hyvinvointia edistävät

¹¹⁸ Varhaiskasvatustalaki 15 c §

¹¹⁹ Varhaiskasvatustalaki 35 ja 38 §

¹²⁰ Varhaiskasvatustalaki 15 c §

kasvatukselliset periaatteet ja toimintatavat kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmiin kirjattujen tarpeiden ja ammatillisen tiedon pohjalta henkilöstö suunnittelee ja sopii toimintatavoista sekä lapsiryhmän päivittäiseen toimintaan liittyvistä ratkaisuista.

Pedagoginen tuki pitää sisällään jokapäiväisten, usein toistuvien tilanteiden (esimerkiksi ruokailu, ulkoilu, siirtymät, leikki) hyödyntämisen lapsiryhmän arjessa. Arjen tilanteet tarjoavat oivallisia mahdollisuuksia motoristen, sosioemotionaalisten, kognitiivisten ja kielellisten taitojen harjoittamiseen. Erityisen merkityksellistä on vuorovaikutuksen mahdollistaminen ja henkilöstön herkkyyys kuulla lasta. Kuulluksi tuleminen lisää lapsen turvallisuuden tunnetta ja sitoutumista yhteiseen ryhmään. Tällä tavoin voidaan ennaltaehkäistä esimerkiksi kiusaamisen syntymistä.

Hoidollinen tuki keskittyy lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioon ottamiseen päivittäistoiminnoissa, esimerkiksi kuivaksi oppimisessa tai terveellisen ravinnon turvaamisessa lapselle. Lisäksi pitkäaikaissairauksien, kuten diabeteksen ja epilepsian hoito kuuluvat hoidolliseen tukeen. Vahva yleinen tuki on perusta tehostetun ja erityisen tuen suunnittelulle ja toteuttamiselle.

Tehostettu tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti ja yhteisöllisesti suunniteltuna tehostettuna tukena, kun yleinen tuki ei riitä. Tuki on intensiteetiltään voimakkaampaa ja yksilöllisempää kuin yleinen tuki. Tukea annetaan lyhytkestoisesti tai pidempään jatkuvana lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti ja se aloitetaan heti tuen tarpeen ilmetyä. Tehostettua tukea annetaan niin kauan kuin lapsi tarvitsee sitä.

Lapsen tukea tehostetaan tuen suunnittelulla ja toteuttamistapojen lisäämisellä tai niitä vahvistamalla. Tuki muodostuu säännöllisistä ja samanaikaisesti toteutettavista useista tuen muodoista. Oikea-aikaisesti annettu tehostettu tuki ennaltaehkäisee lapsen myöhempää tuen tarpeiden moninaistumista.

Lapsen mahdollista myöhempää diagnoosia tai kuntoutuksen aloittamista ei voida käyttää tuen saamisen ehtona¹²¹. Tehostetun tuen antamisesta tehdään hallintopäätös¹²².

Tehostettua tukea järjestetään lapselle, joka tarvitsee yksilöllistä tukea vahvasti yhdellä tai usealla kehityksen eri osa-alueella. Se voi sisältää useampiakin pedagogisia tai erityispedagogisia menetelmiä tai rakenteellisia tukitoimia. Tehostettu tuki sisältää yleisen tuen muodot, mutta niitä tehostetaan, tarkennetaan, yksilöllistetään ja toteutetaan vahvempana ja säännöllisesti pidemmän aikaa. Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon, jonka tekee ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Pedagoginen arvio sisältää selvityksen sitä, millaisia yleisen tuen muotoja lapsi on saanut, mitä yksilöllisiä tarpeita hänellä on ja millaisin keinoin tarpeisiin mahdollisesti voidaan vastata. Varhaiskasvatuspäällikkö tekee pedagogisen arvion perusteella hallintopäätöksen tehostetun tuen aloittamisesta.

Tehostettu pedagoginen tuki tarkoittaa lapselle sopivien opetusmenetelmien ja toimintatapojen valitsemista kommunikaation, arjessa selviämisen, uuden oppimisen ja ryhmän jäsenenä toimimisen tueksi. Lapsen kiinnostuksen kohteiden huomioiminen toiminnan sisällöissä tukee lapsen motivaatiota ja osallisuutta omien taitojen mukaisesti. Jokapäiväisiä, usein toistuvia tilanteita käytetään tehokkaasti hyväksi vuorovaikutuksen ja uusien taitojen opettelussa. Lapsella voi lisäksi olla käytössä esimerkiksi kommunikaatiokansio tai tukiviittomat tai jokin muu kommunikaation kehittymistä tukeva menetelmä.

¹²¹ HE 148/2021 vp, s. 32

¹²² Varhaiskasvatustilanne 15 e §

Tehostettu hoidollinen tuki tarkoittaa yksilölliseen hoidon tarpeeseen vastaamista, esimerkiksi joidenkin pitkäaikaissairauksien rutiinihoitoa (diabetes, epilepsia) tai perushoidollista tukea ruokailuun, hygieniaan, ulkoiluun tai lepoon liittyen.

Rakenteellinen tehostettu tuki tarkoittaa tukea, jonka järjestäminen edellyttää lisää henkilöstöresurssia tai muuta taloudellista panostusta. Rakenteellisen tuen suunnittelusta vastaa varhaiskasvatuspäällikkö. Yhteistyössä huoltajien kanssa tehostetun tuen aikana korostuu perheen mukanaolo lapsen tukitoimien suunnittelussa ja arvioimisessa sekä perheen tukeminen. Myös monialainen yhteistyö sekä nivelvaiheiden suunnittelu ja toteutuminen tehostuvat lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Varhaiserityisopettaja toimii varhaiskasvatuksessa linkkinä laajempaan, usein toistuvaan monialaiseen yhteistyöhön.

Tehostetussa tuessa lapselle suunniteltu tuki kirjataan varhaiskasvatussuunnitelman liitteeksi tuen järjestämisen lomakkeeseen. Siihen kirjataan tarkasti lapselle suunniteltu tuki (tuen tavoitteet ja menetelmät, kuka vastaa, miten arvioidaan ja tarkistetaan). Lapsen kehityksen ja oppimisen tukea kuvatessa avataan lapsen toimintaan vaikuttavat ulkoiset ja sisäiset tekijät sekä millaiset pedagogiset ja rakenteelliset ratkaisut auttavat lasta ja miten. Tavoitteena on kuvata, millaisella pedagogisella tuella lapsi onnistuu itselleen haastavassa asiassa (esim. pystyy ruokailemaan rauhallisesti istuessaan aikuisen vieressä tai pystyy rauhoittumaan päivälevolle painopeiton avulla). Suunnitelma tuen järjestämiseksi laaditaan yhteistyössä huoltajien, ryhmän opettajan ja varhaiserityisopettajan kanssa. Tarvittaessa tukea on suunnittelemassa myös muita asiantuntijoita.

Tehostetun tuen aikana lapsen kehitystä ja oppimista seurataan ja arvioidaan säännöllisesti vähintään kerran vuodessa. Mikäli lapsen tilanteessa tapahtuu muutoksia, tehostetun tuen suunnitelmaa tarkistetaan vastaamaan lapsen tuen tarvetta. Tehostetun tuen suunnitelma arvioidaan viimeistään esiopetusvuotta edeltävänä keväänä

Erityinen tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti suunniteltuna erityisenä tukena, kun yleinen tuki tai tehostettu tuki ei riitä. Erityistä tukea voidaan antaa vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästyisestä tai muusta, merkittävästi toimintakykyä alentavasta lapsen oppimisen ja kehityksen tuen tarpeesta johtuen. Erityinen tuki on vahvin varhaiskasvatuksessa annettavan tuen taso. Lapsen tuen tarpeen vaatiessa tuki voidaan aloittaa suoraan erityisen tuen tasolla.

Lapsella on oikeus saada erityistä tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Erityinen tuki muodostuu useista tuen muodoista ja tukipalveluista, ja on jatkuvaa ja kokoaikaista. Erityisen tuen antamisesta tehdään hallintopäätös¹²³.

Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä esimerkiksi vamman tai vakavan sairauden vuoksi. Erityisen tuen tehtävänä on antaa lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea sekä edistää hänen oppimisedellytyksiään. Erityisen tuen aloittaminen vaatii pedagogisen selvityksen, jossa kuvataan kattavasti lapselle annettu tehostettu tuki ja arvioidaan sen perusteella erityisen tuen tarvetta. Mikäli lapsella on esimerkiksi lääketieteellinen diagnoosi tai muu lausunto, pedagogista selvitystä ei tarvita. Pedagogisen selvityksen laatimisesta vastaa varhaiserityisopettaja. Varhaiskasvatuspäällikkö tekee pedagogisen selvityksen perusteella päätöksen erityisen tuen aloittamisesta.

Tehostetun tuen tavoin myös erityinen tuki perustuu henkilöstön hyvälle perusosaamiselle, jota tarpeen mukaan jatkuvasti vahvistetaan. Pedagoginen, kasvatuksellinen ja hoidollinen tuki vahvistuu ja

¹²³ Varhaiskasvatustilain 15 e §

monipuolistuu entisestään. Erityisessä tuessa rakenteellisen tuen osuus korostuu. Henkilökohtaisen avun tarve on lähes kokoaikaista. Henkilöstöresurssia lisätään tarpeen mukaan joko niin, että ryhmään sijoitetaan erityisavustaja ja/tai ryhmässä hoidettavien lasten määrää vähennetään. Erityistä tukea tarvitsevan lapsen mahdollisuus osallistua ryhmän toimintaan sen tasavertaisena jäsenenä vaatii koko ryhmän henkilöstöltä tiivistä yhteistyötä ja sitoutumista tukitoimien toteuttamiseen. Erityinen tuki perustuu aina lapsen huoltajien ja eri asiantuntijoiden kanssa laadittuun, varhaiskasvatussuunnitelman liitteeksi tulevaan tuen järjestämisen suunnitelmaan. Sen laatimisesta vastaa lapsen ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja.

Tuen muodot

Tuen eri muotoja käytetään kaikilla tuen tasoilla lapsen tuen tarpeen mukaisesti¹²⁴. Tuen muotoja voi toteuttaa samanaikaisesti heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tukitoimet suunnitellaan pedagogisesti niin, että lapsen osallisuus, oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Lapsen tuki voi sisältää **pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia** tuen muotoja.

Lapsen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Lapsiryhmän kokoa muodostettaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu, tuen tarve ja taso sekä se, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa.

Pedagogisiin tuen muotoihin lukeutuvat toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärytmin luominen. Lapsen tukeen kuuluvat muun muassa sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat. Näitä voivat olla puhetta korvaavat kommunikaatiomenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten ja erityispedagogisten työtapojen ja menetelmien käyttöä. Pedagogisiin tuen muotoihin kuuluvat myös varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelu, havainnointi, dokumentointi ja arviointi.

Lapsen yksilöllisistä tarpeista nousevia, erityispedagogisia menetelmiä voidaan suunnitella, soveltaa ja toteuttaa joko yhden lapsen, pienen ryhmän tai koko lapsiryhmän yhteisenä toimintana. Varhaiskasvatuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisen tuen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

Kinnulassa pedagoginen tuki toteutuu pääosin lapsen omissa ryhmässä. Pedagogisen tuen suunnittelusta vastaa varhaiskasvatuksen opettaja tarvittaessa yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja mahdollisten terapeuttien kanssa. Koko lapsiryhmän henkilökunta osallistuu pedagogisten tukitoimien toteuttamiseen ja arviointiin sekä kehittämiseen. Pedagogisia tukitoimia ovat mm.

- varhaiskasvatuksen erityisopettajan tuki: lapsen ja ryhmän toiminnan havainnointiin perustuva konsultaatio sekä pienryhmä- ja yksilöohjaus
- joustavat ryhmittelyt, pienryhmätoiminta: päiväkodeissa toimitaan pääosin pienryhmissä, jotka jaetaan joustavasti lasten ja ryhmän tarpeisiin perustuen, ohjattu toiminta suunnitellaan lasten tarpeita vastaavaksi
- kuvatuki, tukiviittomat ym.: kuvallinen päiväjärjestys, tarvittaessa kuvat myös lapsen henkilökohtaiseen ohjaukseen ja toiminnanohjaustaitojen tueksi
- lapsikohtainen ohjaaminen: henkilökohtaiset ohjeet, ohjaaminen siirtymätilanteissa, leikin ohjaaminen

¹²⁴ Varhaiskasvatuslaki 15 b §

- oppimisympäristön muokkaaminen: esim. häiriötön istumapaikka, liikojen ärsykkeiden karsiminen ympäristöstä
- arjen struktuurin muokkaaminen: toistuvat rutiinit ja päiväjärjestys, toimintojen miettiminen lapsen tarpeita vastaavaksi (jaksako lapsi esim. istua aamuhetkellä tai tarvitseeko osallistua ohjattuun toimintaan ennen terapiaa)

Rakenteellisiin tuen muotoihin kuuluu lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyvän henkilöstön osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen lisääminen. Rakenteellisia tuen muotoja ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoittamiseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut sekä niiden muuttaminen lapsen tuen tarpeen mukaan¹²⁵. Ryhmän henkilöstörakennetta voidaan vahvistaa esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajalla. Lapsimäärän pienentämisellä muutetaan henkilöstön ja lasten suhdelukua siten, että lapsen tukea voidaan suunnitellusti toteuttaa ja varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Lisäksi varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämät tulkittamis- ja avustamispalvelut, apuvälineiden käyttäminen, esteettömyyden huomioiminen sekä pien- tai erityisryhmä voivat olla lapsen tarvitsemia rakenteellisia tuen muotoja.

Rakenteellisia tukitoimia Kinnulassa ovat ryhmäkoon pienennys (erityistä tukea tarvitseva lapsi voi olla laskennallisesti kahden paikalla) sekä avustajapalvelut. Avustaja voi olla joko ryhmäkohtainen tai yksittäiselle lapselle nimetty. Pedagogisessa arvioissa ja selvityksessä arvioidaan, riittääkö lapsen tueksi ryhmäkoon pienentäminen vai tarvitaanko avustajaa. Rakenteellisten tukitoimien jakautuminen suunnitellaan vuosittain lasten ja lapsiryhmien tarpeista käsin. Tukitoimien suunnittelu tehdään yhteistyössä varhaiskasvatuspäällikön ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Lapsiryhmien muodostamisessa pyritään huomioimaan kehityksen ja oppimisen tuen mahdollistuminen. Ryhmät jaetaan pääsääntöisesti ikään perustuen, mutta myös tuen tarve määrittelee ryhmään sijoittumisen. Avustajien tarve ja työtehtävät kartoitetaan vuosittain.

Hoidollisen tuen muodot tarkoittavat menetelmiä ja toimintatapoja, joilla vastataan lapsen tarvitsemaan hoitoon, hoivaan ja avustamiseen. Lapsen terveydenhoidolliset tarpeet huomioidaan osana hoidollisen tuen muotoja. Näitä voivat olla esimerkiksi lapsen pitkäaikaisairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvät avustamisen tarpeet ja apuvälineet. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi varhaiskasvatuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Varhaiskasvatuksen toimipaikoissa arvioidaan aina tapauskohtaisesti, voidaanko lääke- tai sairaudenhoito toteuttaa osana lapsiryhmän perustoimintaa. Jokaisen lapsen kohdalla tehdään lapsen tilanteen kokonaisarviointi. Lapsen lääke- tai sairaudenhoito ei ole riippuvainen varhaiskasvatustilanteesta, vaan hoitoa annetaan tuen tasosta riippumatta lapsen tarpeen mukaan.

Kinnulassa lapsen lääkehoito (krooniset ja pitkäaikaiset sairaudet) perustuu huoltajien kanssa laadittuun henkilökohtaiseen lääkehoitosuunnitelmaan, joka liitetään lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tieto lapsen lääkehoidon toteuttamisesta tulee olla koko päiväkodin henkilöstöllä. Lisätietoja saa lääkehoidon ohjeistuksesta.

Tuen pedagogisten, rakenteellisten ja hoidollisten toimintatapojen tulee olla lapsen edun ja tuen tarpeen mukaisia, ja niissä käytetään paikallista ja tapauskohtaista harkintaa. Esimerkiksi lapsen apuvälineiden käyttöä tai avustamista suunniteltaessa tulee ensisijaisesti järjestää nämä tukitoimet niin, että lapsi on osa vertaisryhmää ja mukana samoissa tiloissa ja tilanteissa muun lapsiryhmän kanssa.

¹²⁵ Varhaiskasvatuslaki 35 § 2 mom. ja 38 § 2 momentti

5.4 Lapsen tuen arviointi

Varhaiskasvatuksessa lapsen tukea arvioidaan kaikilla tuen tasoilla¹²⁶. Lapsen tuen tarvetta sekä tuen riittävyyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan, mutta kuitenkin vähintään kerran vuodessa esimerkiksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen yhteydessä tai tuen tarpeen tai oppimisympäristön muuttuessa. Lapsen tuen tarpeen arvioinnin prosessi voi alkaa varhaiskasvatuksen henkilöstön tekemien havaintojen pohjalta. Myös huoltaja, lastenneuvolan tai sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö voi tehdä aloitteen.

Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen mielipide ja toivomukset huomioidaan ja huoltajan kanssa toimitaan yhteistyössä arvioitaessa tuen tarvetta, tukitoimenpiteitä ja toteuttamista¹²⁷.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen arviointiin tarpeen mukaan. Sosiaali- ja terveysviranomaiset osallistuvat arvioinnin tekemiseen varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä, jos arviointi edellyttää myös muuta kuin varhaiskasvatushenkilöstön pedagogista asiantuntemusta tuen tarpeen arvioimiseksi ja tuen ratkaisujen perusteeksi.

Kinnulassa tehostetun tuen päätöstä varten tehdään pedagoginen arvio, joka kirjataan sähköiseen järjestelmään. Pedagogisessa arviossa kuvataan lapsen vahvuudet, oppimisvalmiudet ja tuen tarve sekä arvioidaan sitä, millaisia tukitoimia lapsi tarvitsee. Erityistä tukea varten laaditaan pedagoginen selvitys. Mikäli lapsella on lääketieteellinen lausunto erityisen tuen tarpeesta, päätös voidaan tehdä sen perusteella eikä pedagogista selvitystä tarvita. Pedagogisen arvion ja selvityksen laatimisesta vastaa varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja päätökset tehostetusta ja erityisestä tuesta tekee varhaiskasvatuspäällikkö.

5.5 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Lapsen tarvitsema tuki eli tuen taso, muodot ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan¹²⁸. Sen laadinnasta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa. Henkilöstön tehtävänä on tukea huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Lapsen mielipide selvitetään ja huomioidaan suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioitaessa (luku 1.3).

Tuen tarvetta ja toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan tarpeen mukaan vähintään kerran vuodessa tai tuen tarpeen muuttuessa¹²⁹. Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen kirjataan ja tavoitteita muutetaan lapsen muuttunutta tuen tarvetta vastaavaksi. Suunnitelmasta tulee ilmetä, jos tuen tarve ja toimenpiteet ovat päättyneet. Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Esiopetukseen osallistuvan lapsen kasvun ja oppimisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Ennen tehostetun tai erityisen tuen aloittamista lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdollisten aiemmin toteutettujen tukitoimien ja niiden vaikuttavuuden arviointi. Arviointi pitää sisällään kuvauksen tukitoimista, niiden vaikuttavuuden arvioinnista ja kehittämisestä sekä perustelut siitä, millaisista tuen toimista lapsi hyötyy ja mitkä parhaiten toteuttavat yksilöllisesti lapsen etua.¹³⁰

¹²⁶ Varhaiskasvatuslaki 15 a ja d §

¹²⁷ Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 20 §

¹²⁸ Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 23 §

¹²⁹ Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 23 §

¹³⁰ HE 148/2021 vp, s. 34

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä hallinnollista päätöstä annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista¹³¹. Mikäli lapsen tuen tarvetta on arvioitu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa, tulee arviointi huomioida annettaessa tehostetun tai erityisen tuen hallinnollista päätöstä tai päätöstä tukipalveluista. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti.

Kinnulassa tehostetun tuen hallintopäätöstä varten tehdään pedagoginen arvio ja erityisen tuen päätöstä varten pedagoginen selvitys. Pedagogisen arvion ja selvityksen tekemiseen osallistuvat lapsen varhaiskasvatuksen opettajan lisäksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja, varhaiskasvatuspäällikkö sekä mahdolliset lasta kuntouttavat tahot. Asiakirjat tallennetaan sähköiseen järjestelmään. Niihin kirjataan lapsen tarvitsema tuki sekä käytössä olevat tukitoimet (pedagogiset, hyvinvointia tukevat sekä rakenteelliset). Huoltaja osallistuu lapsen tuen suunnitteluun mahdollisuuksien mukaan. Varhaiskasvatuksen opettaja kutsuu tarvittavat, huoltajan kanssa sovitut asiantuntijatahot koolle ja kirjaa lapsen tuen suunnitelman. Suunnitelmaan kirjataan myös kuukausi, milloin suunnitelman toteutumista arvioidaan. Jos lapsi on tehostetun tuen piirissä toimintavuoden alkaessa, tulee hänelle laatia oppimissuunnitelma lokakuun loppuun mennessä. Suunnitelman arviointi tulee suorittaa seuraavana keväänä, viimeistään toukokuussa. Suunnitelmaa päivitetään myös tarvittaessa muuna ajankohtana. Arviointi ja päivittäminen tehdään yhteistyössä huoltajien ja tarvittavien asiantuntijoiden kanssa. Jos lapsi siirtyy tehostetun tai erityisen tuen piiriin keskellä toimintavuotta, tulee tuki olla suunniteltu kuukauden kuluessa tuen aloittamisen päätöksestä. Lapselle annetaan tukea niin kauan, kun hän sitä tarvitsee.

Lapsen tuen tarpeen arvioinnissa sekä tuen suunnittelussa hyödynnetään tarpeen mukaan asiantuntijoiden osaamista. Lapsen asioissa ollaan huoltajan luvalla yhteydessä Kinnulan lastenneuvolaan lapsen terveyteen ja kasvuun liittyvissä asioissa. Kinnulan terveysasemalla toimivat psykologi, puhe-, fysioterapeutti, (tarvittaessa toimintaterapeutti) joiden arviointeihin lapsi voi ohjautua lastenneuvolan kautta tai varhaiskasvatuksen erityisopettajan ohjaamana. Lapsen hyvinvointia tukevia muita palveluita ovat lapsiperheiden kotipalvelu ja lastensuojelu sekä erikoissairaanhoido.

Kun lapsi saa varhaiskasvatuksessa tukea, hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa kirjataan luvussa 1.3 kuvatun lisäksi seuraavat asiat:

Pedagogiset tuen muodot

- varhaiskasvatuspäivän rakenteeseen ja päivärytmiin liittyvät ratkaisut
- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- tarvittavat erityispedagogiset menetelmät
- vuorovaikutus- ja kommunikointitavat, esimerkiksi viittomien ja kuvien käyttö
- käytännöt, miten lapsi pääsee osalliseksi vertaisryhmän toimintaa, esimerkiksi esteettömyyden huomiointi.

Rakenteelliset tuen muodot

- tuen toteuttamiseen liittyvän osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen vahvistaminen
- henkilöstön mitoitukseen ja rakenteeseen liittyvät ratkaisut
- lapsiryhmän kokoon ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö
- pien- tai erityisryhmä tai muu tarvittava ryhmämuoto
- varhaiskasvatuksen erityisopettajan osa- tai kokoaikainen opetus tai konsultaatio.

¹³¹ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

Hoidolliset tuen muodot

- perushoitoon, hoivaan ja avustamiseen liittyvät menetelmät
- terveydenhoidolliset tarpeet, esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvä avustaminen ja apuvälineet.

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa
- lapsen tuen toteuttamisen vastuut
- erityisasiantuntijoiden palvelujen käyttö
- sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio
- mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut.

Tuen vaikuttavuuden arviointi

- tuen tarpeen, riittävyyden ja toteutumisen seuranta
- tukitoimien vaikutusten arviointi, arvioinnin perusteella tehtävät johtopäätökset ja toimenpiteet sekä arviointiajankohdat.

Lisäksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdolliset sosiaali- ja terveyspalvelut, kuten lapsen saama kuntoutus, jos se on olennaista lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisen näkökulmasta¹³².

5.6 Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista

Lapselle annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävä viipymättä hallintopäätös, joka perustuu tuen tarpeen arviointiin¹³³. Hallintopäätösmenettelyssä noudatetaan hallintolakia. Ennen päätöksen tekemistä varhaiskasvatuksen järjestäjän on kuultava lapsen huoltajaa tai muuta laillista edustajaa¹³⁴. Myös huoltaja voi hakea tehostettua tai erityistä tukea lapselle¹³⁵. Hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta, ja päätös on toistaiseksi voimassa. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, koska huoltaja voi hakea siihen muutosta valittamalla¹³⁶. Päätös on aina perusteltava¹³⁷. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu¹³⁸.

Tehostetun ja erityisen tuen päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tuen muodoista
- varhaiskasvatuksen toimipaikasta
- tukipalveluista¹³⁹.

Jos lapsen tuesta ei tehdä tehostetun tai erityisen tuen päätöstä, silloin tukipalveluista tehdään erillinen hallintopäätös. Päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

¹³² HE 148/2021 vp, s. 35

¹³³ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

¹³⁴ Hallintolaki 34 §

¹³⁵ HE 148/2021 vp, s. 35

¹³⁶ Varhaiskasvatuslaki 62 §

¹³⁷ Hallintolaki 34, 45 § 1 momentti, 47 § ja varhaiskasvatuslaki 15 a §

¹³⁸ HE 148/2021 vp, s. 36

¹³⁹ HE 148/2021 vp, s. 34

- tukipalvelut¹⁴⁰.

Varhaiskasvatustilain piiriin kuuluvassa yksityisessä varhaiskasvatuksessa olevan lapsen hallintopäätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta¹⁴¹. Lapsen saadessa varhaiskasvatusta ostopalveluna hankitussa varhaiskasvatuksessa hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämistä vastuussa oleva kunta. Myös palvelusetelin myöntänyt kunta tekee tukea koskevan hallintopäätöksen.¹⁴²

Lapsen varhaiskasvatusta voi järjestää useampi kuin yksi varhaiskasvatuksen järjestäjä. Mikäli lapsi osallistuu kahden eri kunnan järjestämään varhaiskasvatukseen esimerkiksi vuoroasumistilanteessa, hallintopäätöksen tekevät erikseen molemmat kunnat. Tällöin varhaiskasvatuksen järjestäjillä on velvollisuus toimia tuen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa yhteistyössä lapsen edun mukaisesti. Kukin toimija tekee hallintopäätöksen itse.

Hallintopäätös tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on pantava täytäntöön heti. Päätös voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Päätöksellä ei voida päättää lapsen sosiaali- ja terveyspalveluista, kuten lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineistä tai vammaispalvelulain mukaisista palveluista ja tukitoimista.

Lapsen tuen tarvetta, riittävyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan (ks. luku 5.4). Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen tai muun arvioinnin yhteydessä.

6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus

Kaikessa varhaiskasvatuksessa noudatetaan laissa, sopimuksissa ja näissä perusteissa varhaiskasvatukselle asetettuja yleisiä tavoitteita ja toimintaperiaatteita. Nämä tavoitteet ja toimintaperiaatteet koskevat myös vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi tarjota varhaiskasvatuspalvelua, joka perustuu vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen. Tällaisia ovat esimerkiksi Steiner-, Montessori-, Freinet- ja Reggio Emilia -pedagogiikat tai tiettyyn katsomukseen perustuva varhaiskasvatuspalvelu.

Huoltajan valitessa lapselleen vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvan varhaiskasvatuspalvelun, tulee huolehtia siitä, että huoltaja saa riittävästi tietoa toiminnan erityistavoitteista ja arvoista.

Kinnulassa ei ole kunnallisena toimintana järjestetty vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta. Mikäli yksityinen palveluntuottaja toiminnassaan painottaa vaihtoehtoista pedagogiikkaa tai erityistä katsomusta se tulee huomioida yksikön toimintasuunnitelmassa. Toimintasuunnitelmassa tulee näkyä arvoperusta, pedagogisia periaatteita ja ratkaisuja täydentävät näkökulmat sekä näkökulmien esiintyminen toimintakulttuurissa, työtavoissa ja pedagogisessa toiminnassa.

¹⁴⁰ Varhaiskasvatustilain 15 c ja e §

¹⁴¹ Varhaiskasvatustilain 15 e §

¹⁴² HE 148/2021 vp, s. 30

7. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Toiminnan arvioinnin tarkoituksena on tukea varhaiskasvatustilain ja varhaiskasvatussuunnitelmien toteuttamista sekä varhaiskasvatuksen kehittämistä. Varhaiskasvatustilain mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin.¹⁴³ Varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnin tulee olla suunnitelmallista ja säännöllistä. Systemaattinen arviointi edellyttää järjestäjältä toimivaa arviointijärjestelmää. Arvioinnin avulla edistetään varhaiskasvatuksen laatua, tunnustetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esiin kehittämistarpeita ja kehitetään toimintaa.

7.1 Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on varhaiskasvatuksen kehittäminen sekä lasten kehityksen ja oppimisen edellytysten parantaminen¹⁴⁴. Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää. Varhaiskasvatuksen toimintaa arvioidaan ja kehitetään kansallisen tason sekä järjestäjä-, yksikkö- ja yksilötason näkökulmista.

Kansallisen tason arvioinnin tehtävänä on tukea varhaiskasvatuksen järjestäjiä arviointia ja laadunhallintaa koskeissa asioissa. Kansallisen tason arvioinnit palvelevat varhaiskasvatuksen kehittämistä paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti¹⁴⁵. Arviointitietoja voidaan hyödyntää myös kansainvälisissä vertailuissa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi säännöllisesti varhaiskasvatussuunnitelmia ja niiden toteutumista eri toimintamuodoissa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää järjestäjä- ja yksikötason arvioinnissa käytettävistä menettelytavoista. On tärkeää, että paikallisilla päättäjillä, huoltajilla sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ajantasaista tietoa varhaiskasvatuksen toteutumisesta ja sen laadusta. Keskeiset arviointitulokset tulee julkistaa¹⁴⁶. Järjestäjä- ja yksikötason arviointi on keskeinen osa varhaiskasvatuksen johtamista ja kehittämistä paikallisesti. Lapsille ja heidän huoltajilleen on järjestettävä mahdollisuus säännöllisesti osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin¹⁴⁷.

Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Arvioinnin kohteena voi olla muun muassa henkilöstön vuorovaikutus lasten kanssa, ryhmässä vallitseva ilmapiiri, pedagogiset työtavat, toiminnan sisältö tai oppimisympäristöt. Lapsen tuen (luku 5) toteutuminen on keskeinen arvioinnin kohde.

Yksilötason arviointi tarkoittaa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisen arviointia. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista on tärkeää arvioida aina ennen sen päivittämistä tai uuden laatimista. Arvioinnin yhteydessä lapsi, huoltaja ja henkilöstö pohtivat omalta osaltaan, miten yhdessä kirjatut toiminnan tavoitteet ja sopimukset on huomioitu ja miten ne ovat toteutuneet varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lapsen tuen arviointi sisältyy lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tätä arviointitehtävää kuvataan tarkemmin luvussa 5.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, kunkin luvun lopussa, olevat paikallisesti päätettävät asiat ohjaavat paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisessa sekä sen arvioinnin suunnittelussa ja toteuttamisessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä tarkistaa varhaiskasvatussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta. Lisäksi paikalliset tarpeet ja kehittämistyön tulokset ohjaavat arviointia.

¹⁴³ Varhaiskasvatustilain 24 §

¹⁴⁴ Varhaiskasvatustilain 24 §

¹⁴⁵ Laki kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013) 1 §

¹⁴⁶ Varhaiskasvatustilain 24 §

¹⁴⁷ Varhaiskasvatustilain 20 §

Paikallisesti Kinnulassa

Varhaiskasvatuksen laadullista arviointia toteutetaan säännöllisesti koko varhaiskasvatuspalveluiden, yksikkö-, ryhmä- ja lapsikohtaisella tasolla.

Kinnulassa nämä arvioinnin tasot toteutuvat seuraavasti:

- **yksilötasolla** arvioidaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toimenpiteiden toteutumista
- **yksikkötasolla** arvioidaan ryhmän varhaiskasvatussuunnitelmaa ja Kinnulan varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista
- **järjestäjätasolla** arvioidaan esihenkilön pedagogisen johtamisen suunnitelman toteutumista sekä tehdään varhaiskasvatuksen asiakkaille asiakastytyväisyyskysely

Varhaiskasvatuspäällikkö vastaa siitä, että ryhmissä laaditaan ja arvioidaan ryhmäkohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat. Suunnitelma tulee arvioida vähintään kaksi kertaa toimintakauden aikana. Jokaiselle lapselle laaditaan lapsikohtainen varhaiskasvatussuunnitelma keskustelussa, joka on myös osa varhaiskasvatuspalveluiden arviointia. Sen laatimisesta ja tarkistamisesta/arvioinnista vastaa lapsen varhaiskasvatuksen opettaja. Suunnitelma tarkistetaan vähintään kerran vuodessa ja aina lapsen tuen tarpeen muuttuessa.

Joka toinen vuosi tehdään laaja koko asiakaskuntaa koskeva kysely. Tavoitteenamme on varhaiskasvatuksen jatkuva parantaminen. Kysely laaditaan Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen Karvin laatimiin laadun rakenne- ja prosessitekijöitä kuvaaviin indikaattoreihin pohjautuen. Kyselyn tarkoituksena on kartoittaa vuorovaikutukseen ja oppimisympäristöön liittyviä asioita huoltajilta. Kysely toteutetaan siten, että samoja asioita kartoitetaan kahden vuoden välein, jolloin tulosten perusteella saamme selville, olemmeko saaneet kehitettyä toimintaamme. Kyselyn tulokset viedään tiedoksi lautakuntaan ja huoltajille. Yhteistyön toteutumista arvioidaan säännöllisesti eri yhteistyötahojen kanssa.